

Giedri ir graudi optimistinio žmogaus istorija

Pusmečiui po Benedikto Babrausko mirties praėjus

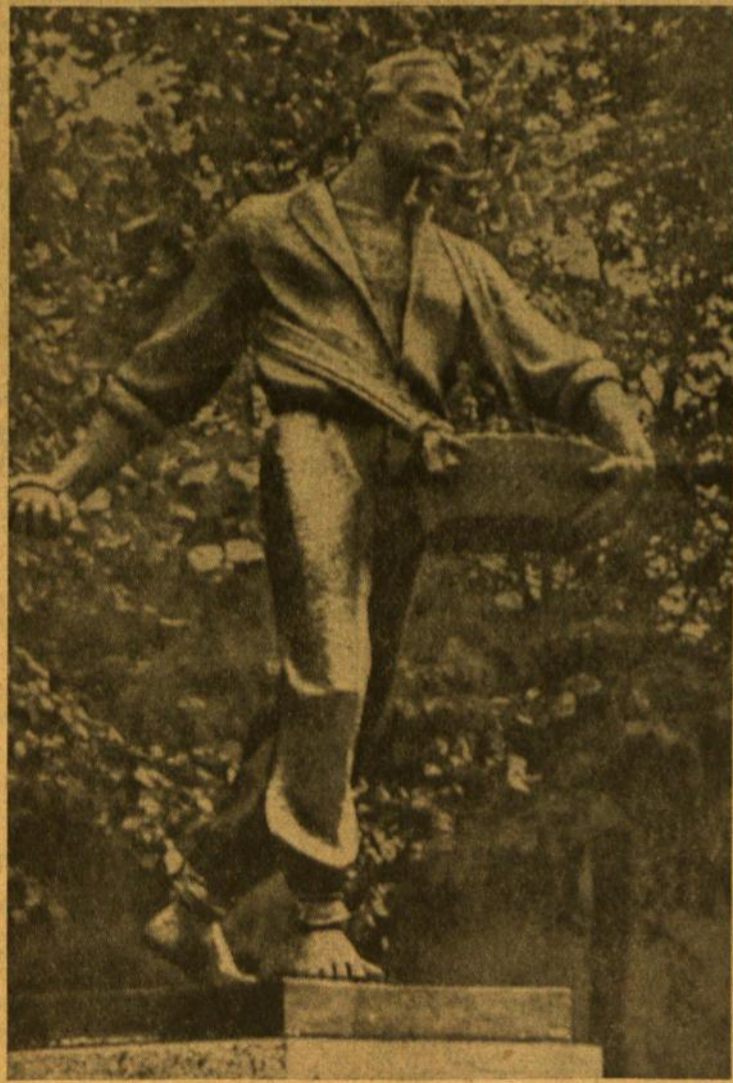
ALOYZAS BARONAS

Pusmetis tikrai nedidelis laiko tarpas, kad žmogų tą ar kitą užmirštum, tačiau ir pakankamai ilgas laikas, kad susigyventum su mintimi, jog vieno kurio pažįstamo asmens nebėra, kad jo niekada daugiau nebus, kad amžino praradimo jausmas, kartais daugiau kartais mažiau prislėgdamas, vieną kartą turės iki minimumo sumažėti. Ir tačiau vis tiek ateis momentų, kada mirusio pasigesime, jei ne sentimentine, tai nepakeičiamumo prasme, nes niekas negalės to ar kito uždavinio atlikti, kaip velionis, o juk ir gailimės jo dėl tų nepakeičiamumo savybių, kada šiaip juk visi žinome, kad mirtis yra gyvenimo aksioma.

Laimėjimų nuotaikomis

Ben. Babrauskas mirė 1968 m. gruodžio 13 d. Ir jau po to kažkas įvykusiame Teatro festivalio vertinime pasigedo Babrausko, ne todėl, kad jis būtų ką nors apgynęs ar suniekinęs, bet jo kritiško ir tačiau optimistinio žodžio, nes nors ir ne visais festivalio pastatymais velionis džiaugėsi, bet džiaugėsi pačiu sumanymu, pačiu neįprastu, o tačiau įgyvendintu projektu. B. Babrauskas net labiau kaip kas kitas, žinojo, kas yra menas, jis buvo perskaitęs šimtus geriausių įvairiomis kalbomis knygų, jis puikiai žinojo, kas yra kritika, mokėdavo kandžiai pasisakyti ir polemikoje sunkiai buvo įveikiamas, dėl savo pastabumo, tačiau velionis buvo ir atlaidus. Jis buvo atlaidus ten, kur matė, kad tai yra kas nors naujo, kad tai ateityje gali būti reikšminga ir vertinga. Prisimenu, kaip 1951 m. išėjo Algimanto Mackaus A. Pagėgio vardu elėraščių rinkinys "Elegijos". Vienas iš dabartinių "Metmenų" šulų knyga labai, gal net kiek per pikta, spaudoje nupeikė B. Babrauską gi tuo tarpu Tremtinių namų salėje Chicagoje, paėmęs knygą, viešai pasakė, kad tol, kol Amerikoje lietuvis jaunuolis savo santapas naudoja knygos išleidimui, o ne automobilio pirkimui,

tol yra vilčių, kad mūsų literatūra bus gyva. Jis puikiai suprato, kad anie Mackaus debiutiniai eilėraščiai nėra tobuli, tačiau jis tikėjo Mackumi ir neapsivylė. Tiesa, vėliau nei pats velionis Mackus ant ano recenzento nepyko, priešingai net su juo bendravo, tačiau Mackus, nors gal ir su kai kuo nesutikdamas, įvertino Babrausko žinojimą, mokslinį pasirošimą ir jo optimistinį požiūrį. Kada Mackus užteležo, tada, tai puikiai prisimenu, B. Babrauskas Mackui patarė mesti Pagėgio slapyvardį ir rašyti Al. Mackaus pavarde. Šis tuoj pat ir paklausė, tačiau iškilo ir nemalonumų, nes tuometinis "Draugo" kultūrinio priedo redaktorius kunigas dr. J. Prunskis nelabai norėjo vardą keisti. Jam žurnalistikai atrodė geriau žinomas Pagėgis negu nežinomas Mackus, ir prie eilėraščių pridėjo seną slapyvardį. Be abejo, Mackus nebuvo patenkintas, jį rėmė Babrauskas, ir pagaliau buvo įpiltinta ir tikroji Mackaus pavardė. Taigi, susižavėjęs Pagėgiu ir vėliau pamatęs, kad Mackus paauogo, liepė to kadais pagirto Pagėgio išsižadėti. Atlaidžiai šypso-

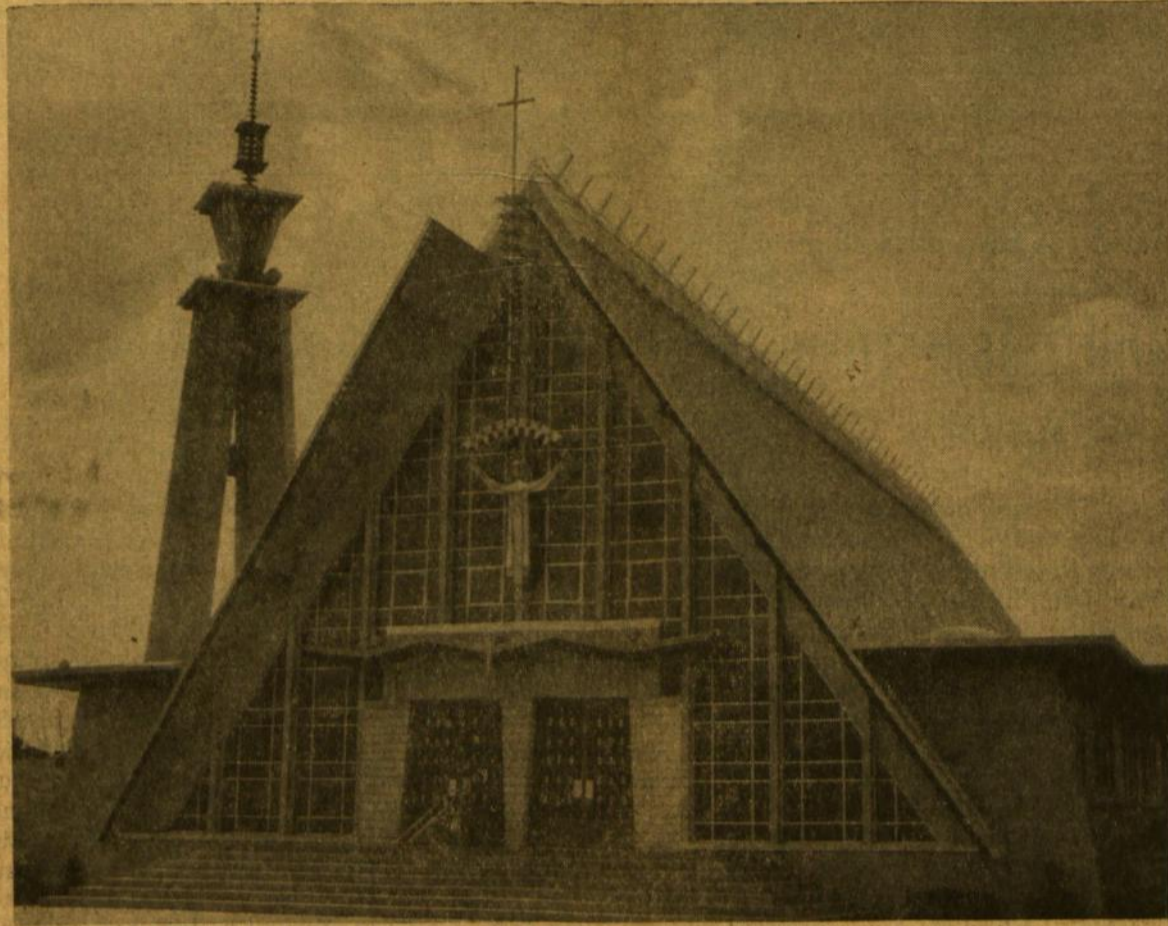

B. Bučas (g. 1903)

Sėjėjas

damiis B. Babrauskas priėmė kiekvieną naują, kiekvieną premijuotą veikalą nuoširdžiai džiaugdamasis, jeigu ne todėl, kad tai būtų labai išskirtina, bet todėl, kad buvo ženklas mūsų literatūrinės gyvybės, kad buvo ženklas, jog mes bent rodome pastangų net ir tokiose nepalankiose literatūrai sąlygose. Mirus amerikiečiui rašytojui

B. Babrauskas džiaugėsi premijomis, lyg jis pats jas būtų gavęs. Kiekvienas literatūros atžymėjimas, kiekvienas "Draugo" romano konkursas, LR d-jos ar pagaliau kokia kita premija buvo taip pat ir jo asmeniškai šventė, lyg jis pats būtų premija apdovanotas. Jis tada sveikino, kalbėjo, rašė ir tuo atveju, jei manė, kad paskyrimas nėra toks, koks jo nuomo-

Lietuvių parapijos Maspeth, N.Y. bažnyčia — archit. Jonas Mulokas.

Nuotr. V. Maželio

Nobelio premijos laureatui John Steinbeckui, kritikas Ed Sheehan savo atsiminimuose rašo, kad kai 1962 m. buvo paskirta Steinbeckui premija, kai kurie amerikiečiai kritikai išreiškė nepasitenkinimą. Tai kritiką užpykdė, ir jis pasiuntęs Steinbeckui laišką, kuriame rašo, kad džiaugiasi premija, lyg jis pats būtų ją gavęs. Atsakydamas jai, Steinbeckas parašė, kad jis kadais irgi džiaugėsi, lyg pats būtų gavęs premiją, kai Nobelio premija buvo apdovanotas Hemingway. Panašiai ir

ne būtų turėjęs būti. Tai gali paliudyti daugumas premijas gavusių, kuriems jis suruošė premijų ištekimus, būdamas LRD pirmininku, gali paliudyti "Draugo" ar kitų konkursų laimėtojai, su kuriais B. Babrauskas vienaip ar kitaip buvo daugiau surištas, t. y. tuos konkursus organizavo ar dalyvavo jūry komisijose. Kiekvienas literatūrinis pajudėjimas buvo velioniui kaip šventė, ir jis gyveno kitų laimėjimų nuotakomis, lyg tai jį patį tiesiogiai liestu.

Pokalbininkas ir prakalbininkas

Rašytojams iš Vokietijos atvykus į Ameriką, daugelyje vietų įsisteigė įvairūs rašto ar kultūros klubai, kurių kai kurie ir šandien gal net kitais vardais tebevyvuoja. Atvykus į Chicago, tikriausiai Cicero mieste, B. Babrauską tepažinojau tik iš matymo, atvirai sakant, ne per daug buvau susipažinęs su jo kritika, vadovėliais, periodikoj skelbtais raštais. Kai Bern. Brazdžionis jam pasiūlė suorganizuoti Chicago literatūros mėgėjų klubą, suabejojau ar pavyks. Tačiau B. Babrauskas buvo neabejotinai puikus organizatorius. Nors ir dirbdamas lituanistinėje mokykloje ir ALRK federacijoje, sugebėjo suorganizuoti ne vieną sukaitytą ar literatūrinę popietę su ruošusį klubą, kuris šalia LR drjos apjungė daugumą plunksnos žmonių. Tuose klubo suruoštuose parengimuose dalyvavo ne vie-

nas Chicagos literatū, tarp jų ir Lietuvon išvykęs ir ten jau miręs Albinas Morkus. Jis vis kažką matyt, ir jau tada galvojo, nelabai mėgo ir pirmininkaujantį Babrauską, tačiau kartą pasakė, kad Babrausko kalba vis dėlto turi spalvą, kad šiaip ar taip jis kalbėti labai mokas. Išvykęs į Lietuvą, Morkus prirašė keistų istorijų apie mūsų veiksmus, daugiausia apie Alta, tačiau šių klubių, nei pagaliau paties Babrausko, nei kitų literatū nelietė.

Morkū mes užsiminėme čia ne tiek dėl to, kad jis, kaip nemėgėtas Babrausko, vis tiek liudijo jo iškalbingumą, bet ir dėl to, kad viename Babrausko vadovaujame klubo susirinkime taip pat į Lietuvą išvykęs dr. Margeris viešai atskleidė, kad jo pasiūlyti Lietuvą rankraščių pasinaudojo P. Cvirka ir parašė "Frank Kruk" romaną.

Visuose tuose ir kituose susirinkimuose B. Babrauskas gerai ir gaiviai kalbėjo, ne retai išskeldamas vieną ar kitą įdomesni momentą. Tenka pasakyti, kad visokiuose pusiau oficialiuose susijimuose visi laukdavome, kada ateis eilė kalbėti Babrauskui. Tačiau šalia puikaus, ugningo, sąmojingo ir spalvingo kalbėtojo, B. Babrauskas buvo puikus ir privatus pokalbininkas. Po oficialių parengimų ne retai būrelis pasilikdavome privatiems pokalbiams ar ginčams, ir buvo malonu klausyti puikiai atmenančio ir puikiai ankstyvesnius mūsų literatūros metus pažįstančio

Kertinė Parastė

ŽENKLAS LIKS, TIK KOKS?

"Draugo" kultūriniam priede š. m. gegužės 10 d. Kertinė parastė "Argi neliks nė ženklo?" rašas k. br. (manau, kad tai pats redaktorius K. Bradūnas) iškelia labai reikšmingą sumanymą — nufotografuoti senas lietuvių bažnyčias Jungtinių Amerikos Valstybių miestuose ir miesteliuose ir sudaryti leidinį, kaip išliekančios vertės kultūrinį paminklą. Panašias užuominas prieš kelerius metus man buvo aiškines architektas Jonas Mulokas. Tai tikrai gražus ir būtinas įvykdytinas projektas, dėl kurio nebereiktų lūkuriuoti. O įvykdyti tokį projektą tikrai galima, tik reikia greito organizavimo. Sakyčiau, kad ne tik seniausios Pensylvanijos, bet visas be išimties lietuvių bažnyčias reikia fotografuoti. Juk ne tik prieš 50 ar daugiau metų statytos bažnyčios turi brangių lietuviškų motyvų tiek statyboje, tiek papuošimuose, bet dar daugiau visose to randame dabartinėse naujesniosiose. Būtų pilnesnis ir aiškesnis mūsų kultūrinis vertybių pavaizdavimas, parodant visas šiose krašte esančias, lietuvių statytas bažnyčias. Ir paties projekto įvykdymas būtų praktiškesnis, fotografuojant visokias lietuvių bažnyčias. Kai kuriuose miestuose yra ne viena tokia bažnyčia. Tuo pačiu nuyklimu specialistas fotografas galėtų nufotografuoti visas ten esančias lietuvių bažnyčias. Šitaip fotografuojant bažnyčias, lengviau išsispresytų ir to projekto finansavimas, kai prisidėtų ir naujų didelių bažnyčių bei parapijų parama.

(Žinoma, apie tokį visų lietuviškų bažnyčių nufotografavimą rašė minėtoje Kertinė parastėje ir k. brd., sakydamas: "Tebūna tad išsaugotas bei pagerbtas jų ir naujesnių mūsų čionykščių šventnamų paminklinis palikimas lietuvių kultūrai ir šio krašto imigrantų is-

torijai". Anoje Parastėje senųjų bažnyčių nufotografavimo pirmumas ir skuba buvo užacentuota tik dėl to, kad joms šandien labiausiai ir graso dešimtmečiais suformuoto ir nuotraukoj neužfiksuoto veido praradimas dabartiniuos atsilaujinimo pavojuos. Red.)

Lieka klausimas, kas tą išmoningą ir kūrybingą fotografą kun. Algimantą Kežį išsiųs į tokią fotografavimo misiją? Manysčiau, kad čia daug gali pagelbėti Kunigų Vienybė, kuri galėtų paprašyti visus lietuvių kunigus tą mieląjį fotografą priimti, pagloboti ir visą tą projektą paremti. Reiktų susitarti su kun. Kežiu, kad jis sudarytų savo misijos būdžetą ir pristatytų Kunigų Vienybės seimui lėpos 1—2 d. Reikia manyti, kad Kunigų Vienybės valdyba noriai leis tokį projektą savo suvažiavime pasvarstyti. Galima būtų nustatyti ir kiekvienai parapijai maždaug pagedaujanomas duotinos paramos minimumas.

Kiek žinome, Kunigų Vienybės pavedimu mūsų istorikai rengia JAV lietuvių katalikų Bažnyčios istoriją. Atrodytų, kad čia keliamas projektas galėtų daug pasitarnauti ir mūsų istorikams. Teko girdėti mūsų istorikų nusiskundimus, kad iš kai kurių vietų jie negauna reikiamos medžiagos. Minimas fotografas galėtų jiems čia atėti pagalbon, jei ne istorinėmis žiniomis, tai nors fotografijomis. O gal ir išleidimas to leidinio su bažnyčių fotografijomis galėtų įsiriškuoti į anos bažnytinės istorijos išleidimo rėmus. Dalykai svarstyti.

Sveikintinas Bradūnas už tos minties viešą pristatymą. Bėlika tik dalyką pilniau apmąstyti, suplanuoti ir kas ir kaip galima neatidėliojant vykdyti, kad tų istorinių lietuvių tautos paminklų ženklas liktų ne bet koks, o vertas mūsų supratimo ir pastangų.

Titus Narbutas

Babrausko. Jis kalbėjo apie Juodelį ir Aistį, Brazdžionį ir P. Morkūną. Binkį ir raganių Herbachiauską, ir visa to buvo malonu klausyti, nes Babrausko žodis buvo autentiškas.

Be abejo, kartais ir kas gera,

bet užtęsta, gali truputį prailgti, kaip yra kartą atsitikę per P. Andriūšiū premijos įteikimą Chicagoje. Autorius buvo Australijoje, taigi už premijuoto veikalą "Sudiev, kvietkeli" autorį, ir už rengėją, ir už pagrindinį prakalbininką, ir LRD pirmininką reikėjo atkalbėti B. Babrauskui. Žodis tikrai buvo ilgokas, nors ir spalvingas, prelegentas buvo bičiulių nubartas, ir todėl kitos kalbos buvo jau moderuotos, pats Babrauskas prašydavo įspėti, kad neužtęstų. Prieš kelioliką metų važiuojame į Detroitą literatūros vakarą. Programoj dalyvavo detroitieškiečiai rašytojai ir mudu, svečiai iš Chicagos. Žodį tarė B. Babrauskas. Buvau jį pažadėjęs ženklu įspėti iš salės, kur sėdėjau kartu su visais. Babrauskas pats buvo mokytojas, daug dirbęs mokyklose, tačiau negalėdavome pikto sakinio tiems mokytojams, kurie buvo įsitraukę tik į savo specialybę, nesidomėjo menu ir literatūra. Savo kalboj Det-

(Nukeita į 2 psl.)

Gausus mūsų rašytojų būrys vienas iš pirmųjų metų Chicagoje. Sėdi iš kairės į dešinę: Sofija Pipraitė - Tomarienė, Juzė Augustaitytė - Vaičiūnienė, Kleofas Jurgelionis, Vytautas Alantas, Lietuvos konsulas dr. P. Daužvardis, Vincas Ramonas ir Povilas Gaučys. Stovi iš kairės į dešinę: Stasys Tamulaitis, Gražina Tulauskaitė - Babrauskienė, Ben. Babrauskas, Juozas Švaisistas - Balčiūnas, Marius Katiliškis, Petronėlė Oriaitė, Juozas Tarulis - Petrėnas ir Aloyzas Baronas.

Šiame numery

- Ženklas liks, tik koks?
- Giedri ir graudi optimistinio žmogaus istorija.
- Iš laisvės kovų prieš 50 metų.
- Dangulės Sadūnaitės eilėraščiai.
- Stasio Santvaro Danos libretas literatūrinės vertės klausime.
- Laikrodis, Numeris 1722 (novele).
- Dar vieną istoriką į amžinybę palydėjus.
- Lituanistiniai turtai Švedijoje.
- Antrą kartą į Antrą kaimą.
- Nauji leidiniai.

Giedri ir graudi optimistinio žmogaus istorija

(Atkelta iš 1 psl.)

roite jis priminė viena direktorių, kuris nesupratęs, kaip J. Aistis galetys gauti 5,000 dol. premija už tokį ploną eilių rinkinį, kaip "Užgesę chimeros akys." Esą direktorius valdys gimnaziją, rašas vaikams dvejetus, ir tai nękas jam tokios vienkartinės sumos neskiria. Tokie linksni, gairvūs ir tačiau literatūrą liečią pa-lyginimai klausytojams patiko, tačiau, mano nuomone, per il-gai buvo kalbėta. O juk dar turė-jo būti ir kūrinių skaitymas. Nu-leidau galvą ir manau, kad esam-e žuve. Gi kai pasakiau vėliau Babrauskui, kad per ilgai kalbė-jes, jis mane nubarė, kodėl aš nu-leidęs galvą tik sėdėjau ir neda-viau jokio ženklo. Sakiau, kad bu-vau išsiganęs ir maniau, kad viskas baigta. Tačiau apsirikau, kalba susirinkusiems labai pati-ko ir kalbėtojas Babrauskas, nu-nesė mus visus to vakaro progr-amos atlikėjus.

Nerasite tokio kito

B. Babrauskas buvo LRD il-gametis pirmininkas. Pirminin-kauti jam tekdavo todėl, kad bu-davo sunku surasti kitą. Niekas j tokį nedėkingą postą nesiveržė. Iš antros pusės, tas postas parei-kalau davo labai daug laiko ki-tiems. Dabar Lietuvių fondas pa-skiria sumą LR d-jos metinei premijai. Sumos reikia, žinoma, tik paprašyti. Tačiau seniau tuos penktą šimtų reikėjo surinkti dešimtimis. Ir tai buvo gana ne-lengva, juo labiau, kad visi ma-žiau uždūrio, ir dolerio vertė bu-vo gerokai kita. Kiek B. Babraus-kas prirašė raštų, kiek jis rūpino-si draugija, kiek rūpinosi miru-siųjų rašytojų paminklais ir rank-raščiais, retas begali prisiminti ar net įsivaizduoti. Jis taisė vėli-onių Savickio ir Krūmino rankra-ščius ir statė jiems paminklus. Jis kalbėjo apie literatūrą su užside-gimu, ir dabartinis medicinos dr. P. Žloba kartą pasakė: "Jūs no-rite pakeisti pirmininką. Nekeis-kite, nes nerasite tokio kito. Kai Babrauskas kalba apie literatūrą, jo akys blizga".

Tačiau idealizmas dažnai blo-gai atlyginamas. Ir iš viso jis ne-būtų idealizmas, jei būtų atlygi-namas, priešingai — tik susilau-ki namalonumų. Tokie namalo-numai už visą darbą ištiko ir B. Babrauską, kai vienais metais buvo paskirta, visiems rašyto-jams balsuojant, premija, ne tam autoriui, kuriam kai kas norėjo. Mes nesimečiame čia spresti, kam buvo verta skirti, tačiau jei jau buvo paskirta, tai ir buvo baig-ta. Svarbiausia, kad tada spaudoj-ginčius kėlė daugiausia pašaliniai asmenys, nieko bendro nei me-cenatiška nei plunksnos prasme neturėję su literatūra. Pagaliau tai buvo pačios LR d-jos reikalas, i- niekas negali patarinėti ko-kiam kad ir suvalkiečių klubui, ką jie turi pagerbti ar išsirinkti pirmininku.

Po tų puolimų B. Babrauskas skubiai pasitraukė iš posto. Vė-liau LRD turėjo eilę pirmininkų, bet nebeturėjo tokio, kuris tai draugijai atiduotų visą laiką. Vi-si kiti pirmininkai, tarp jų ir aš pats, tolme gražu tiek nesistengė-me, dirbome tik kiek jau būtinai reikėjo. Ir tikrai, anot dr. Žlobos, nerasime tokio kito kaip Babrausko.

Labiausiai nekenčiamas

Jei Babrauskas buvo atlidus čia vienu ar kitu literatūros at-veju, tai jis buvo negailestingas komunistiškos literatūros atsto-vams, juos demaskuodavo jų pa-čių žodžiais, skaičiais ir citato-

mis. Babrauskas dėl savo pažin-čių ir atminties daug kartų yra rašęs puikių straipsnių prieš sta-linistinio tipo lietuvių literatūros politrukus pavergtoje Lietuvoje. Jis puikiai atsakydavo į komunis-tiškus pasigyrimus planus ir vi-są komunistinę pompą, norinčią apgauti socialistinio realizmo su-vargintos literatūros skurdą. Jo straipsniai tokie buvo taiklūs, konkretūs, be filosofijos, bet pa-remti duomenimis, kad jam nie-kas negalėjo nei šlapus, nei ana-pus geležinės uždangos beatkirs-ti. Todėl dar tuo metu, kai grįžo iš pavergtos Lietuvos dr. Marge-ris, ten bandęs įsiūlyti savo skur-džius raštus, jis pasakė, kad Lie-tuvoje iš visų išėivių lietuvių la-biausiai nekenčiamas B. Babraus-kas ir paskui Br. Raila.

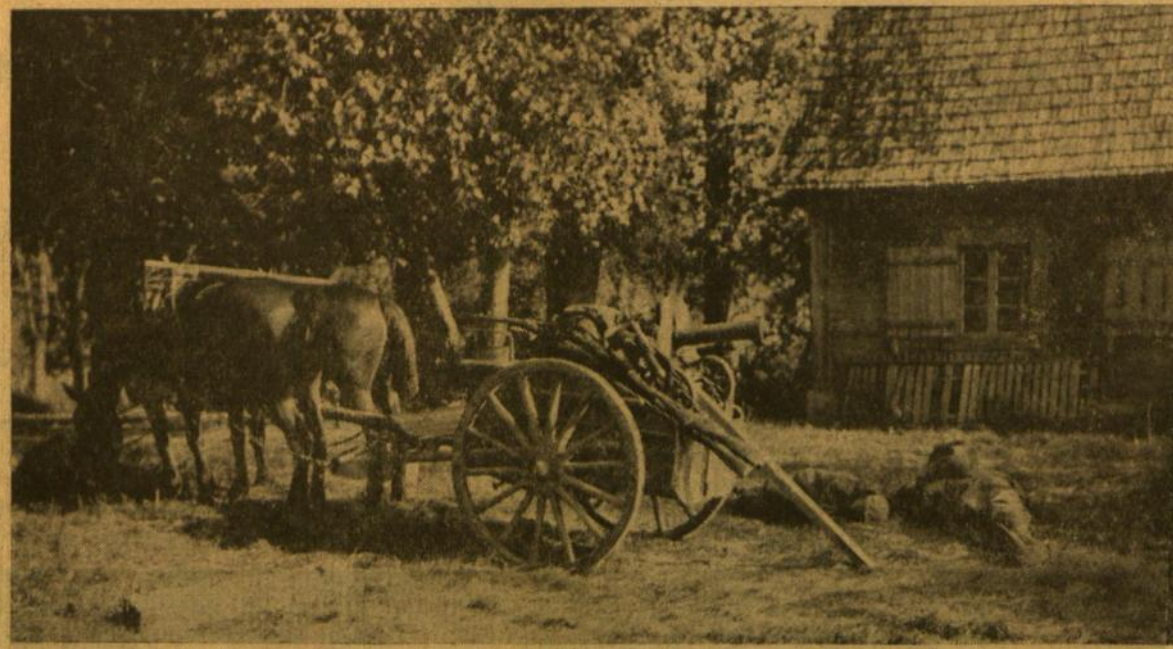
Be abejo, jo nekenė ne dabar-tiniai jaunieji poetai, bet stalinis-tinio tipo raudonieji buržujai, dar B. Babrausko studijavimo metais sukė vis į komunistines lankas. Paskutinis tokios rūšies B. Babrausko komunistus demas-kuojantis rašinys buvo "Lietuvių Dienose", 1968 m. balandžio m. numeryje, kur straipsnyje "Už miršti, numarinti, bet nepalaidoti", jis įvertina okup. Lietuvoje išleistą poezijos antologiją. Ba-brauskas iškelia faktais komunistų partijos nenuoseklumus ir kan-dūti daug vietų, tačiau tepasi-tenkinsime ne tokia jau faktine, kaip kitos vietos, bet labiau stil-istine citata. B. Babrauskas rašo: "Venclova, tikras bolševikinis buržujus, jaučia malonumą tą jį šildantį žodį buržujus, buržuazinis bent keturis kartus puslapyje pakartoti. Užmiršo, deja, pridėti tai, jog ir jis pats buržuazinėje Lietuvoje išmokė plunksną laikyti, o išmokęs net buržuazinė ministerijon nutupė, vėliau taipgi ir buržuazinę gazetę leido, ir po buržuazinius užsienius važinė-jo, ir buržuazinį universitetą baigė, garkšnojau buržuazinį konja-ką buržuazinėje božegrakoje, tik dar nespėjo buržuazinio automo-bilio išgityti, užtai, raudonosios armijos pagelbėtas, dar tą patį pirmutinį birželio mėnesį pasirū-pino sau buržuazinį motorveži-mį nusavinti, o jau sekantį bir-želį į matušką Rusiją išmauti".

Ir be abejo, ar gali bolševikai pakeisti tokį konkretų jų melų at-skleidėją, tačiau komunistinė ne-apykanta kaip tik ir yra kompli-mentas velionii Babrauskui, kad jis čia išėivijoje egzistavo ne išikurti, bet kurti.

Kuklumas ir didybė

B. Babrauskas buvo kuklus žmogus, draugiškas, niekada sa-vo rūpesčiais ir nepasisekimais kito neprisilegias, visad mieliai iš-klausas kito, nenorįs jokios užso-jautos. Visada jam viskas buvo gerai. Atrodė, kad tokio būdo žmogus galės gyventi šimtmetį. Jis pirkė knygas, ir visas jo ma-žas namelis buvo, o ir tebėra, vienas knygynas. O kai siekė moks-lo laipsnio universitete, kai iš jo važinėjo į mokyklas, kur jis dė-sė kalbas, ne kartą autobuso lau-k damas ir sušales pasakydavo, kad esą automobilis būtų ne pro ša-lį. Ir vairuoti jau buvo išmokęs, tačiau vis tiek pirkė knygas, o netaupė automobiliui ir skaitė vi-so pasaulio laikraščius ir žurna-lus, net ir iš Maskvos "Litaratur-nąją Gazetę".

Visa tai jam padėjo daugiau žinoti. Velionis niekada to savo žinojimo neakcentavo, tačiau jo mokslinio tipo išdidumas nelėi-do nusiminti, matant, kaip kiti perka geresnius namus, kaip įsi-gija mašinas, drabužius, važinė-jasi apie pasaulį. Žmogaus, kurio

Lietuvos kariuomenės kulkosvaidininkų poilsis po pirmųjų kautynių su rusais bolševikais 1919 m. geg. mėn. (Iš Br. Kvickio archyvo)

Iš laisvės kovų prieš 50 metų (II)

Didžiajam rusų — bolševikų puolimui ruošiantis

KAZYS ALISAUSKAS

Iki 1919 m. balandžio mėn. pabaigos visos kautynės su įsiver-žusiais į Lietuvos teritoriją rusais bolševikais ribojosi tik vietinės žėimasi krašto gilumon, atvaduoti kurį nors miestelį, atimti iš priešų ginklų, varginti ir demora-lizuoti priešą, nes didesnio masto veiksams mūsų karinės pajėgos dar buvo per silpnos. Vokiečiai kai kuriose vietose padėdavo mums savo daliniais.

Stipriai laikydami centre aplink Kauną, saugodama spar-nus nuo bolševikų apėjimo (šiaurėje Kedainius ir pietuose Alytų), Lietuvos vyriausybė sun-kiomis sąlygomis pasigėrinai sparčiai tęsė valstybės tvarkymo ir kariuomenės organizavimo dar-bą.

Pavasariui atėjus, gegužės mėn., kariuomenės vadovybė į-sitikino, kad jau yra pakankama skaičius, nors ir silpnai pa-ruoštų, kariuomenės dalių platesnio masto operacijai. Tad buvo nuspręsta pradėti aktyvius veiksmus ir išvartyti bolševikus iš Lie-tuvos.

Planuojant karo veiksmus, teko persvarstyti pirmiau turėtus planus, kuriuose pagrindinis ir svarbiausias Lietuvos kariuome-nės uždavinys, pakankamai susi-organizavus, buvo užimti Vilnių. Vilnių Lietuvos kariuomenė bandė užimti jau balandžio 4-8

dienomis, bet nepasisekė, turėjo-me dar per mažai jėgos. Tą puoli-mą Vilniaus kryptimi vykdė dvi voros. Dešinioji — karn. K. Ladiga su 1 pėst. pulko keturiomis kuopomis ir dviem patrankomis. Pulka Daugai, Varėna kryp-timi. Kairioji — karn. J. Butkaus ir karn. K. Škirpos batalio-nai, taipgi su dviem patrankomis, puolė — Žasliai, Vievis kryp-timi.

Tad viso lietuvių buvo apie tris batalionus su keturiomis pa-trankomis. Bolševikai rusai šiam fronto ruože turėjo 4-5 šau-lių pulkus, reikią apie 12-15 ba-talionų. Kiek artilerijos, nėra ži-noma.

Paėmus Daugus ir Žaslius, nuo tolimesnio puolimo balan-džio 9 d. buvo atsisakyta, nes ma-žai turėta jėgos. Sparmai puo-lančių vorų nebuvo apsaugoti. Paaiškėjo, kad bolševikai prieš lietuvius laiko stiprias jėgas ir vis dar tikisi užimti Kauną. Į priedus nuo Vilniaus (prieš len-kus) bolševikai laikė labai ma-žas savo jėgas, buvo ten apšiai-tušiųjų tarpų ir gan didelių. Lenkai pasinaudojo šiomis tuštū-momis, balandžio 17 dieną užė-mė Lydą, o balandžio 19 d. jų kavalerija staiga įsiveržė į Vil-niaus miestą. 21 d. bolševikų Vil-niuje jau nebuvo, lenkai kauty-nės Vilniaus mieste laimėjo ir pasiliko jame. Balandžio 23 d. lenkai užėmė Lentvarį ir Trakus.

banko sąskaita niekada neperšo-ko triženklį skaičiaus, neslėgė neturtas, nes juk kiekvienas žino, kad viso to, ką turi B. Bab-rauskas, nenupirksi jokiais pin-gais, tai jam buvo duota iš Ana-pus ir sutvirtinta jo pačio darbu ir ryžtu.

Daug būtų galima rašyti apie B. Babrauską. Daugelis nusiskun-dė, kad per mažą apie jį mūsų spaudoj rašyta, tačiau reikia tikė-tis, kad parašys mokytojai, su kuriais Babrauskas dirbo, para-šys visuomenininkai, su kuriais veikė, kad parašys kalbininkai, kad parašys ir ta didelė eilė ra-šytojų, kurie su juo studijavo ar dirbo literatūrinius laukuos tais auksiniais mūsų literatūros me-tais, prieš II-į pasaulinį karą.

Kažkas spaudoje po B. Bab-rausko mirties pareiškė, kad mir-ė nereikalingas žmogus. Tada buvo norima priekaištauti visuo-menei, kad mes nemokėjome iš-naudoti žmogaus, kad nemokėjo-me tinkamai panaudoti jo žino-jimo, kurio niekas negalės pakeis-ti ir susigrąžinti. Šimtai straips-nių liko neparasyta ir nebus pa-rašyta, nes kūrėjas yra nepakarto-jamas. Jeigu B. Babrauskas su mažomis išimtimis ir nieko nekū-re to, ką mes vadiname grožine literatūra, tai jo kritika buvo kū-rybinė, jo kalbų mokėjimas, daly-ko žinojimas ir to žinojimo per-teikimas buvo kūrybinis. Gailla, kad mirė žmogus, gal būt, anot

būrys (dvi patrankos). 1 pėst. pulkui buvo įsakyta iš Alytaus per Kauną žygio tvarka pereiti į Ukmergę. Šos rinktinės vadu bu-vo paskirtas 1 pėst. pulko vadas karn. K. Ladiga.

Panevėžio rinktinę sudarė: Panevėžio batalionas (7 kuopos su kulkosvaidininkais), 2 pėst. pėst. pulko trečias batalionas ir viena baterija (4 patrankos). Šios rinktinės vadu buvo Panevė-žio bataliono vadas karn. J. Variakojis, o instruktorium plk. M. Katče, kuris ir vadovavo rinktinės operacijomis. Plk. M. Katče, biržietis, jam buvo siūlo-ma būti rinktinės vadu — bet jis prašė jo neskirti, nes tuo laiku

dar pakankamai nemokėjęs lie-tuvių kalbos. Sutiko dalinius tik instruktuoti ir labai gerai plana-vo operacijų eigą.

Žaslių - Vievio bare sąlytyje su lenkais pasiliko karn. J. Butkaus (2 pėst. pulko) pirmas batalio-nas. Vilniaus batalionas (karn. K. Škirpos), pasibaigus Žaslių kautynėms, trumpam laikui bu-vo sugrąžintas į Kauną, bet ne-trukus vėl buvo pasiūstas į Žaslių -Vievio barą. Bolševikams pasi-traukus, Varėną užėmė 1 pėst. pulko karn. P. Genio kuopa. Va-rėnoje buvo įsteigta karo kome-dantūra. Karn. P. Geniui su kuo-pa išvykus į Alytų, Varėnos ko-pa (Nukelta į 8 psl.)

Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val.: pirm., ketv. 1-4, vakare 7-9, antr., penktad. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus.

Ofiso — HE 4-5758.

DR. S. ir M. BUDRYS
ALERGIJA
2751 West 51st Street
Valandos: astradienais, penktadienais 2-9 v., šeštadieniais 10-1 p. p. (ligoniai priimami pagal susitarimą)

Dr. Ant. Rudoko kabinetai perėmė optometristas

DR. EDMUND E. CIARA
2709 W. 51st Street
Tel. — GR 6-2400

Val. pagal susitarimą: Pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antradi. ir penktad. 10-4; šeštad. 10-2 val.

Ofs. 735-4477. Rez. PR 8-0960

DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCINIS LIGOS

Crawford Medical Building
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. Tel. GI 8-0873

DR. W. M. EISIN-EISINAS
Akusieris ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6132 S. Kedzie Ave., WA 5-2670

Valandos pagal susitarimą. Jei ne atsiliepa, skambinti: MI 3-0001.

Ofiso tel. PR 8-2220

DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKIA
2656 West 63rd Street

Pirmad., antradi., ketvirtadi. ir penktadi. 10-12 val. ir nuo 5 iki 8 v. v. Šeštadi. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PR 6-6022 Rez. PR 8-6960

DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika
2815 W. 71st Street

Ofiso val. kasdien nuo 7 iki 9 v. v., šešt. nuo 9 iki 12 val.; arba susita-rus.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278

DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 W. 63rd Street

Val.: kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiadi. ir šeštadi. uždaryta.

Ofiso ir buto tel. Olympic 2-1881

DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero

Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiadi. ir šeštadi. tik susitarus.

Tel. — RELiance 5-1811

DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
(Lietuviai gydytojas)

3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antradi., ketvirtadi. ir penktadi. nuo 12-4 val. p. p., 6-8 val. vak. Šeštadi. 12-3 val. p. p. trečiadi. uždaryta.

Tel. ofiso ir buto Olympic 2-4159

DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero

Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išakyrus trečiadienius, šeštadieniais 12 iki 4 popiet.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KODIKIŲ IR VAIKU LIGŲ SPECIALISTE

MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue

Pirmad., antradi., ketvirtadi. ir penktadi. nuo 11 val. iki 1 val. p. p. ir nuo 6-8 val. vakare. Trečiadi. nuo 11 val. ryto iki 1 val. p. p. Šeštadi. 11 val. ryto iki 5 val. p. p.

Ofiso tel. RE 7-1168 Rez. tel. 239-2919

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telef. HEMlock 6-3545 (Ofiso ir rezidencijos)

Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. PR 8-7773, Rez. PR 6-4732

DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street

Valandos: pirmad. ketv. 5-8 val., antr. ir penkt. 1-4 val.

Pirminėje tik susitarus.

Ofiso HE 4-1818 Rez PR 6-9801

DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street

(71-08 ir Campbell Ave. Kampas)
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-8 v. v. Šeštadi. 9 v. r. — 3 v. popiet

ASSOCIATE OPTOMETRISTS
Lietuviškai kalba
DR. FRANK PLECKAS, OPT.
3424 W. 63rd St., GR 6-7044

Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "contact lenses".

Valandos pagal susitarimą Uždaryta trečiadieniais

DR. A. PUSTELNIKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPEC. VIDAUS LIGOS

Tel. Ofiso PR 6-7800; Namų 925-7097

5159 So. Damen Avenue

Valandos tik pagal susitarimą Trečiadieniais uždaryta.

Telef. 423 - 2660

DR. E. RINGUS
RENTGENOLOGAS

9760 So. Kedzie Avenue

Val. pirmad., antradi., ketvirtadi. ir penktadi. 8 v. r. iki 9 v. v. Treči. ir šeštadi. 8 v. r. iki 3 v. popiet.

DR. ZIGMAS RUDAITIS
SPEC. ORTHOPEDIJOS LIGOS
2745 West 69th Street

(Tel. 737-2290 ofiso ir rezideac.)

Pirmia ligonius tikinti susitarus — (By appt.)

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, POSLES IR PROSTATO CHIRURGIJA
Ofisas 2454 W. 71st Street

Val. antradi. nuo 2-5 popiet ketvirtadi. nuo 6-8 vakaro

Ofiso telefon. 776-2880

Rezid. telefon. PRospect 9-6730

DR. ALDONA ŠIMKUS
AKIŲ LIGOS IR CHIRURGIJA
PRITAIKO AKINIUS
15542 So. Cicero, Oak Forest, Ill.

Kabineto tel. 687-2020

Namų tel. 889-1071

Visitai pagal susitarimą

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street

Ofiso tel. RELiance 5-4410

Rez. Gilvohell 6-0617

Valandos: pirm. ir ket. nuo 12 val. iki 2 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. vak.; antr. ir penkt. nuo 12 iki 2 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. P. STRIMAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir chirurgija

Ofisas 2750 W. 71st Street

Telefonas — 925-8296

Valandos: 2-9 v. v., penktadi. 10-13 v. r., 2-8 v. vak. Šeštadi. 1-4 v. v. v. karo. Sekmad. ir trečiadi. uždaryta

Rezid. tel. WA 5-3099

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
BENDRA PRAKTIKA IR MOTERŲ LIGOS

Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.

Tel. PRospect 8-1225

Ofiso val.: Pirm., antr., Treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. Šeštadi. 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Of. Tel. HE 4-2123, Namų GI 8-6195

DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street

Pirminėje ligonius tik susitarus

Val. 2-4 p. p. ir 6-8 v. vak. Trečiadi. ir šeštadi. uždaryta

Tel. PRospect 6-9400

DR. ONA VASKEVIČIUS
(VĀSKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6648 So. Albany Avenue

Val.: pirm., antradi., ketv. 6-8 val. vak. penkt. ir šeštadi. 2-4 popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Tel. ofiso PR 6-6446, rez. HE 4-3150

DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street

Val.: 2 iki 4 v. p. ir 7 iki 8 v. v. Treči. ir šeštadi. pagal susitarimą

Ofiso tel. 767-2141, Namų 636-4850

DR. PETRAS ŽLIUBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road

Val.: pirmad., antradi., penktadi. 1-4 ir 6-8 v. v., ketvirt. 6-8 v. vakaro. Šeštadieniais 11-1 val. popiet.

Stasio Santvaro Danos libretas literatūrinės vertės klaustuke

Keli akvareliniai literatūrinės analizės šikcai

STASYS LIEPAS

J. Gaidelio ir St. Santvaro operos "Danos" pastatymas tai nemenkas įvykis mūsų kultūriniam horizonte. Kontekste su juo taip pat įdomi darosi jos autorių didelių lūkesčių, stiprių ambicijų ir sunkios atbaigiamosios paruošos epizodika. Nepaslaptis, kad autoriai dėjo daug pastangų ją apvainikuoti 1968 — didžiojo jubiliejaus — metų kūrybinį sambrūzdį. Ir, rodos, kodėl gi ne? Juk tai mūsų pirmoji "tremtinių" opera. Abu jos autoriai žinomo vardo ir garso vyrai.

niu susipažinusiems. Puiku, kad jos turinio santrauka jau nebe vieną kartą ir mūsų periodinėje spaudoje buvo atspausdinta. Kondensuotoji formoje ji dar tilpo ir libreto knygelėje. Taip išvaduotas nuo pareigos tuo užsiimti, tiesiog kibsiu į pačios temos išlūksinimą.

Penelopė lagerinėje tikrovėje

Penelopinė — žmonos idealios ištikimybės savo vyrui — tema literatūroje ir muzikoje pagausina mus savo kilnumu ir didingumu.

L. Illica ir G. Giacoso gabiai parašytas ta tema libretas buvo pagrindu žinomai G. Puccini operai "Madama Butterfly". Niekas nėra varžomas ją ir kitiems libretams panaudoti. Reikia tik... talento, kad meninis išsprendimas būtų tos gražios temos vertas. Tiesa, gal ji atominio amžiaus egzistenciniam puksui ne per daug būdinga, bent jam svetimesnė, negu praeities klasicizmo ir romantizmo formacijoms. Antrojo pasaulinio karo ir pokario laikotarpiu skerdybiniame žmogaus gyvybės ir visų jo ver-

tybių košmare atskleidė visai naują, dar be precedentų savo sukrėtimų dydžiu, psichologinį, sociologinį ir filosofinį klimata, sakykime, naują "mirties numylėtinių generacijos" realizmą. Tad dar tebesklandant ore epogėjinio cinizmo, koks buvo sprogstančių bombų, koncentracijos ir pabėgėlių stovyklų "romantikoje", reikia jau didelio ir mąslaus meistro tam naujam realizmui dramoje meniniai išforminti. Nelengviau yra jo rėmuose ir mum rūpima "romantiška" temą išvystyti, nepažeidžiant jos meninio integriteto. Juk tokio dramaturgo meninis instinktas būtina turėtų sunerimti ilgesiu, išsimušti iš iprastinio melodraminių priemonių šablono ir atitinkamai revoliucionuoti savo stilistinę amuniciją.

Santvaro kuoka prieš tikrovės bazuką

Deja, savo gyvenamąsias tragedijas kurdamas, Santvaras tragiškai supasavo prieš tikrovės iššūkių revizuoti ir išaštinti savo stilistinį ginklą. Jo drama, psichologinio realizmo rėmuose ir barakiniame fone, neatsipliesė nuo trafaretinių libretinių priemonių. Įklimpusi į ultra konservatyvų, dirbtinį eilavimą liūną, negebėjo išnešti į dramos paviršiu pakankamai išryškintų vidinės personažų transformacijos kontūrų. Autoriaus kūrybinės vaizduotės skalė gyviems realistiškiems charakteriams kurti nei platumu, nei turtingumu nepasižymi. Net graudu darosi, kai tu charakterių prievertinis grūdimas į persaldintų eilių kompiuterį gyvuosius jų bruožus galutinai numarina ir užstampuoja monotonišku anonimiškumu. Autorius nemaža vargo turi jau vien su savo eilėraščių forminiu bei prasminiu apvaldymu. Lik-

(Nukelta į 5 psl.).

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

Į juodą žemę, į tamsią ugnį...

DANGUOLĖ SADŪNAITE

SAULĖ

1.

Ziema — —

Suvargusi,
kaip elgeta.

Šildaisi rankas
pakelėsi ugnelį...

2.

Vasarą — —

Vaikštinėjai,
kaip stambus
pareigūnas...

3.

O saule!

plėčiau rankomis.
Saukčiau aleluja!

tave pamačiusi.

Tiktai namai dar nepastatyti.

PAVASARĮ

1.

Medis stovi
prie durų.

Skaidrus,
kaip ežero gelmė;
kaip greitai tekant
upė.

Saukdamas
"Osanna."

2.

Toli išvaikščiojęs
jis išisi — — —
numetęs savo rūbą
ant žolės.

LIKIMAS

1.

Dangus apiplėšė,
mane praeinantį.

2.

Medis palaidojo.

Į juodą žemę,
į tamsią ugnį
nunešė — —

Kur paukščiai čiuaba.

Gyvnašlinės metamorfozės

Gyvai ja domėtis pradėjau jau tada, kai paskutinių puslapių rašalui džiūstant, jos antraštėje pašaipiai sušnairavo "Gyvnašlės" vardas. Prisimenu, kaip viename susitikime su Santvaru suabejojau. Suabejojau, ar toks vardas skoningai refleksuotą tragedišką operos intencijas ar ne nutrukstama aukštos eiliuotinės kalbos bombastika skardėtų visišką dramoj su lageriniu barakiniu realizmu. Tada atsitrenkiau į jupiteriškai išdidų jo atkirtį. Totaliai sugniuždintas dėl savo dilemtiško vabaliojimo, ne betekau noro kreivai galvoti, kol eilė nuostabių prajovų su opera vėl atgaivino tą mano mintinę įžūlystę. Kažkodėl, gal kontaktų įtakoje su Chicago, tituliari- nė "Gyvnašlė" išvirto jau į "Daną" ir libretas perėjo per griežtą metamorfozinių pataisų karantiną. Prieš keletą mėnesių paslaugaus J. Kapočiaus mašinos Bostone atmušė dailią libreto knygelę, kuri dabar jau yra dažna viešnia lietuvių namuose Chicagoj ir Bostone. Ji ir man bus pagrindu kukliam mano svarstymų apie "Daną" bandymui. Šis mano straipsnis pagrindinai taikomas šią operą jau išvydusiems, ar bent iš skaitymo su jos turi-

B. Bučas (g. 1903)

Poetas Antanas Strazdas

Laikrodis, Numeris 1722

JUOZAS TOLIUSIS

Argi aš galėčiau išsigalvoti kokią pasaką apie draugą, su kuriuo šešerius metus sėdėjome viename suole, su kuriuo kūrėme ir leidome ranka rašytą klasės laikraštėlį, versdavome Uhlando balades ir jas deklamavdavome savo bendraklasiams?

Ne, visa tai iš tikrųjų atsitiko...

Mūsų baladžių vertimas — vieni juokai, nes jis buvo vokiečių kilmės, tačiau buvau sumanesnis eiliakalys, ir, vienas su kitu lenkyniuodami, tų eilėraščių mudu buvome priverę storiąsias sasiuvinį.

Bet kai vėl susirinkome klasėn keturiasdešimtyju rudenį, dalykai iš karto pasikeitė. Auklėtojas liepė laikraštėlio neiešti, o vokiečių klasikai staiga nustojo populiarumo: naujoji literatūros mokytoja užpylė mus Majakovskiu, Solochovu ir kitais poetais. Makso ir mano lenkynės baigėsi, nes rusų kalbos nei vienas neįkandome, gi naujuosius vertimus ignoravome su būdingu jaunystei pramušgalvišku patriotizmu.

Dingo konkurencijos nuotaika, laikraštėlis buvo miręs, o be šių paskatų ir mudviejų tamprus ryšys ėmė vesti. Tiesa, mudu tebesėdėjome viename suole, gelbėdavomės per rašomuosius, net pakrantėn pažiopsoti kartu nuidavome, bet nebuvo taip, kaip praėjusiais metais, šeštojoje. Aš įsijungiau sporto sūkurin, žaidžiau gimnazijos krepšinio komandoje, o Maksas ėmė bendrauti su savo kilmės tautiečiais, kurių mūsų pasienio mieste buvo nemaža.

Dienos bėgo viens kitą stumiančioje parady, mitingų ir improvizacijų pynėje, į kurią mes buvome taip sumaniai įjungti, jog laiki-

nai draugystės spragos ir nespėjome pajusti. Dytelėjimą pajutau tik tada, kai gruodžio pradžioje Maksas patylomis pasakė, jog ruošiamas repatriacija ir kad jų šeima vasaryje išvažiuoja į Vokietiją.

Galėjau, o kartu ir pavydėjau Maksui, su kuriuo ne kartą svajonėmis pasiekdavome Reino Lorelei, ieškodavome uždraustųjų edelveisų Alpių atbriauose ir klajodavome po Hamburgo uostą. Maksas kaip tik ir kėlėsi Hamburgą, ir keletą vakarų, nukiūtinę prieš apsnigto paupio suolelio, mudu net ligi vidurnakčio apkalbėjome paslaptįgąjį San Paulo rajoną, kur garsusis artistas Hans Albers buvo atlikęs nuostabiųjų žygdarbių. Maksas pažadėjo man ilgiausią laišką, kai tik ten nuvažiuosiu ir viską apžiūrėsiu.

Gal senoji draugystės ugnelė ir vėl būtų stipriai sušvitėjusi, bet nepramatyti priekalėdiniai įvykiai pririšo mane prie namų ir po ano hamburginio pašnekesio ligi metų galo su Maksu pasimatydavau tik klasėje. Jau nuo vasaros besislaptas gimnazijos kapelionas vieną vakarą išdugo mūsų prieangyje ir paprašė prieglaudos. Jis ruošėsi sprukti per "žaliąją", ir aš buvau įveltas į tarpininko pareigas. Keletą kartų vykau kaiman, nugabenau vieną kitą jo laišką, o naujų metų išvakarėmis nuvežiau kunigą samdytu vežimu į gretimo valsčiaus nežinomą vienkiemį. Vežiau jį su liūdesiu, ir atsisakyrimas mane gerokai sugraudino.

Bet visa tai išgaravo viena akimirka, kai atsisveikinant kapelionas išpaudė rankon savo laikrodį. Laikrodžio dar niekad gyvenime nebuvau turėjęs, o čia staiga — vyriškas ki-

šeninis laikrodis. Šveicariškas, su ryškiu gamintojų įrašu: Paul Buhre. Po plonyčiu stiklu tikėjo net keturios rodyklės; perkreipus laikrodį šonu į saulę, dugnas suspinkėjo gudriai inkrustuotais žvilgančiais kvadratais.

Grįžęs namo, paprašiau sesers, kad įsiūtų kelnėna mažutę kišenėlę, o sekantį rytą savo laime pasidalinau ir su Maksu. Bet jis didelio entuziazmo neparodė. Tik pasakė, kad geros firmos ir, net neapžiūrėjęs visų įmantrybių, įmetė man atgal į dėną.

Nusistebėjęs Makso abejingumu, betgi išdidžiai nešiojau šią dovaną. Laiką tikrindavau dažniau, negu reikėjo. Sesuo net pasišaipė iš manęs, bet laikrodis anų laikų septyniolikmečiui — tai ne bet kas.

Kad sportuodamas ar per kitus mokyklos pratimus laikrodžio nepamesčiau, pamokų metu laikydavau jį suolo gilumoje, specialiai padarytoje landynėlėje.

Nelaimė vis tiek įvyko.

Buvo paskelbtos tarpklasinės krepšinio varžybos, mes įnikę prasikasėme užsnigtą aikštėlę, paskui grūmėmės su penktokais ir su abiturientais, užbaigę ejom sportininkų mitingą ir klasėn grįžom tik į paskutinę pamoką. Ranka iš įpratimo nuslinko pasaulės slėptuvėn, bet, — o, koks išgastis! — laikrodžio ten nebuvo. Išverčiau visas knygas, pieštukų dėžę — net ir Makso suolą — tačiau be pasėkmių.

Makso irgi nebuvo: gretimo suolo draugas pašnabzdėjo, kad anas po trečios pamokos išėjęs repatriacijos reikalais.

Netikėjau, kad Maksas būtų laikrodį pamėgęs, bet paširdžius vis tiek neramiai diegė: tik jis vienas žinojo mano slėptuvę! Visą likusią dieną galvojau, kas daryti, bet paskui nusprendžiau, kad Makso neklausiu. Jei buvo pokštas — gražins, o jeigu tikrai nudžiovė, vis tiek juk neprisipažins.

Praslinko kelios neramos savaitės, o paslaptis išryškėjo visai netikėtai vienos įtemptos pamokos metu. Vyko algebros rašomasis, ir, tur būt, visi buvome sukliuvę kvadratinų

lygčių komplekse. Net mūsų matematikė Golda, sėdinti pirmame suole, žvelgė susirūpinusi į lubas ir suraukta kakta negalėjo išrūti pailgojo uždavinio. Aš jau buvau pasidavęs, tad akimis klaidžiojau bendraklasių nugaromis, sekiojau kambariu žingsniuojantį mokytoją ir nuobodžiauvau.

Buvo jau netoli pamokos galo, kai staiga Maksas sujudėjo, smuktelėjo kišenėn ir, ištraukęs laikrodį, skaičiavo likusias minutes. Gal nebūčiau atkreipęs dėmesio, bet pakreiptas laikrodis sutvėskėjo pažįstamais rombais, ir man viskas paaiškėjo: Maksas turėjo mano laikrodį!

Griebiau jį už rankos — Maksas pasipriešino, ir rašomojo įtampa vienu akimirksniu atsilėjo. Visi sužibėjo ir mudviejų sukibusias rankas, pribėgo mokytojas, o nebaigtieji traukti rašomojo kvadratai liko užmiršti ligi pertraukos skambučio.

Maksas atgniaužė delną ir nesipriešino. Aš paėmiau laikrodį, bet žodžio kažkodėl ištariti nepajėgiau. Prieš minutę pasamone buvo pralėkę šimtai minčių, didžiausias kaltinimas ir įtūžimas, bet dabar Makso nukritusi ranka ir grindysna nuniręs žvilgsnis mane suglumino; nežinojau, ką besakyti, net susigėdau.

Gal būtų viskas ramiai ir praėję, bet mokytojas mus abu išardė, ir tiesą pasakytį reikėjo. Dingo mano laikrodis, atsirado Makso kišenėje, labai negražu, — mokytojo žodžiais.

Per pertrauką atėjo auklėtojas ir mus išskyrė: aš buvau nukeltas klasės priekin, o Maksą pasodino tolimajame kampe prie langų.

Ligi pat repatriacijos mudu daugiau nebesusitikome. Net bėgom viens nuo kito, o atsitiktinai gatvėje su juo susidūręs, sukėdavau galvą į medžius, į praecivius arba dirbtinai kreipdavau į kitą klasės draugą, vaizduodamas, kad Maksas man visai nesvarbu. Kvaila padėtis, bet neišdrįsime sueiti ir išsiaiškinti. O pagaliau, koks mano reikalas: jis pasisavino, tegul ir teisinasi.

Tačiau pabėgti nuo Makso nepasisėkė. Va-

karą prieš išvykstant repatriantų traukiniui, nusitempė mane draugai prie pašto, kur buvo susirinkę miesto vokiečiai ar vokišką savo kilmės ryšį suradę asmenys paskutiniam patikrinimui ar kitam kuriam galui. Priežastys mums ir nerūpėjo. Vilkomės ten tik dėl smalsumo, nes — šiaip ar taip — buvo didelis įvykis: beveik visas pietinis miestas pakraštys rytoj išvažiuoja!

Mes braukėme nuo tvorų sniegą, spaudėme gniūžtes, mėtėmės ir be prasmės žiopsojom. Nieko nepaprasto, išskyrus garsų vokiečių murmesį, neatsitiko. Jau ruošiausi grįžti atgal, kai kažkas mane timpltelėjo, ir atsiskųs pamačiau Maksą. Keletą sekundžių mudu tylėjome, paskui jis, visai nežiūrėdamas į mane, tarė:

— Dėl to laikrodžio... Nepyk, aš nenorėjau jo pavogti. Išėjo nesusipratimas, parašysiu tau iš Hamburgo.

Šiuo atsisakyrimo momentu Makso žodžiai nuteikė mane pasiutiškai smagiai: vis tiek juk mudu draugai. Numečiau gniūžtę ir buvau jam betiesias ranką, bet šalia stovįs bendraklasis užkirtė:

— Netikimi! Jei buvo kitaip, iš karto galėjai pasakyti

Bendraklasis apsisuko ir nuėjo, o jo įkandin nusekiau ir aš. Kažkas mane surakino, ir neatsisijūčiau į Maksą net ir skersgatvį pasiekęs.

Repatriantai išvyko, ir juos greit pamiršome, nes mus trenkė naujų ir neįaukių įvykių grandinė. Klasės matematikė Golda tapo gimnazijos komsoje; pareigos, kurių mes nei supratome, nei kreipėme į tai dėmesio. Paskui dingo krepšinio komandos kapitonas, ir, artėjant pavasarinėms apskrities sporto varžyboms, praradome visas laimėjimo viltis. Treniravomės tik todėl, kad sporto vadovas vertė vienų tokių pratybų metu atsitiko nuostabus dalykas.

Aikštelė buvo nuvalyta, bet už jos ribų švietė dar purvini sniego lopai ir išspardytos

(Nukelta į 4 psl.)

Laikrodis, Numeris 1722

(Atkelta iš 3 pusl.)

ledo skeveldros. Aš trypinėjau po savo krepšiu — kova vyko priešininkų aikštelėje — kai staiga netolimas sniego kauburėlis spinktelėjo į akis ir atkreipė mano dėmesį. Pribėgęs paspyriau sniegą ir... sustingau: žemėje tįsojo mano laikrodis! Pažinau iš karto, nes turėjo tą pačią dovanotą grandinėle.

O pamečiau jį tikriausiai dar rudenį per klasių varžybas, kai, galvotrukčiais išlėkęs sporto aikštėn, pamiršau paslėpti suole. Dabar net prisiminiau, kad šioje vietoje mes nusimetėme švarkus, išniromė iš aprangos ir, besišvaistant, laikrodis bus išslydęs ir paniręs sniegan.

Parsinešęs į namus radinį — sudėjau abu ir pamačiau, kad laikrodžiai net nebuvo vienu: ausytės grandinėlei prisegti buvo skirtingos, net valandų skaičiai išraižyti kitu stiliumi.

Viskas apvirto aukštyn kojom: dabar turėjau du laikrodžius, ir vienas buvo Makso. Mintys vertėsi sriautais, bet paslapties neišsprendė: kodėl Maksas tuokart klasėje prisipažino pasisavinęs manąjį?

Vėl bėgo dienos, kaskart niuresnės ir netikros, tad laikrodžiai greit nuslinko užmarštin. Birželyje laikėme baigiamuosius egzaminus, du klasės draugai atsidūrė stoties užkaltame vagone, o Golda buvo atleista nuo egzaminų. Vakarai virto įtampa ir baime: jeigu nekaldavau egzaminų programos, tai vis tiek neramiu dairiausi pro langą į tamsą ir kažko laukiau. Anomis dienomis jau įpratome, kad nekviestieji svečiai pasibelstų vidurmaktyje.

Tokį neramų vakarą pastebėjau šaligatviu atslubuojančią žmogų. Nesuprantamas jausmas nutempė mane prie durų: kažkas pažįstamo buvo nakties keleivio eisenoje, kažkur matytas priekinė palinkęs sprandas. Pravėriau siauru plyšeliu laukinės duris ir stebėjau artėjančią siluetą. Ir neapsirikau: jis pastūmė kiemo vartelius ir kopė tiesiai į mūsų duris.

— Maksai, iš kurios padangės tu atsiradai?

Jis stumtelėjo mane vidun, beveik susmukdamas į glėbį, ir silpnu balsu sušnabzdėjo:

— Padėk man užkopti į palėpę. Ir nei žodžio savo mamai, nei seserims.

Maksas įsikabino mano rankon ir, užlipę į viršų, nukiūtino pastogėn, kur ne kartą buvome lindę ir planavę daug gražių dalykų. Bet šiandien buvo kitokios sąlygos: aš baiminausi dėl savo ir šeimos rytdienos, o Makso balsas keistai virpėjo. Gi momento rimtumas išryškėjo visu baisumu, kai, uždeges žvakę, pamačiau kruviną skudurą, kurį Maksas laikė prispaudęs prie šlaunies.

— Kas atsitiko — sėskis — ar peršautas? — šokinėjau aš nuo minties prie minties ir nežinojau, ko griebtis. Tik kai Maksas paprašė gerti, susigaudžiau, kad dabar nelaiškas klausimams. Nulėkęs žemyn, pažadinau motiną, surinkau visą namų vaistinę, pagriebiau kibirą su vandeniu ir grįžau atgal. Mano nakties svečias buvo prarėžęs kelnes ir jų plyšyje juodavo kraujo krešuliai.

— Neliesk, — pasakiau, — tuoj ateis mama, išplaus ir aptvarsčius. O aš nubėgsiu gydytojo.

— Ne, jokio daktaro, tą sutvarkysim vėliau.

Jis griebė gniužulą merlės, prispaudė prie žaizdos ir vėl pakėlė galvą į mane:

— Tik tavim vienu pasitikiu, niekas apie mane negali žinoti. Tu turi man padėti, — jis sekunde sustojo, paskui tyliai pridėjo:

— Už tą laikrodį, kurį išvažiudamas palikau.

— Žinau, Maksai, aš savąjį radau.

Jis pravėrė lūpas žodžiui, bet akys staiga sustingo, ranka su kruvina merle kilstelėjo į viršų, ir Maksas susmuko ant grindų. Mama dar nebuvo atėjusi, ir aš baisiai nusigandau. Sugriebiau po ranka pakliuvusį medžiagos gabalą, panardinau kibiran ir uždėjau Maksui ant kaktos. Tik dabar pajutau, kad jo veidas degė karščiu, o lūpos buvo išdžiūvusios, kaip kempinė.

Praėjo kelios minutės, kol jis vėl pravėrė akis. Jos dvelkė keista panieka, bet žodžiai išplaukė ramūs, net liūdni:

— Koks sumautas gyvenimas, nieko jame nėra tikro. Tikra yra tik viena — mirtis. Ar ne kiauylėstė: aš vėl namuose, o toks nesmagus nujautimas.

Ėmiau jį raminti, kad negalvotų tokių nieku, kad viskas bus gerai: nepasiduok, Maksai, tokiam negandui.

Gal jį ir nuraminau, nes po mano žodžių jis patikrino savo rankinį, kažką mintyse sumavo ir ėmė sunkiai raustis kelnų kišenėje.

— Ar atsimeni aikštę už kapinių, kur žaizdavome indėnais? Ten, kur akmenų tvora baigiasi ir nusisuka į laukus. Turim dar pu-

santros valandos laiko — spėsi nueiti.

Maksas padavė plačių žiočių reples ir mažą piuklelį.

— Telefono kabelis nutiestas visu anuo kapinių tvoros pakraščiu, praskleisi žolę ir rasi. Prie mūsų aikštelės nesaugoma, aš tikrinau visą savaitę. Nukirpti reikia lygiai pusę pirmos, o aš jau nenušlubuosiu.

Širdis suplakė baime, bet kartu ir nesuprantamu pasididžiavimu. Nukirpti kariuomenės kabelį — baisus sabotazas, bet argi Maksas anąkart nepadarė didelio žygdarbio, prisipažindamas išgalvotą vagystę? Motyvų aš ir dabar nežinojau, bet kaltės prisiėmimas buvo kažkas nepaprasto. O dabar ir aš šios paslapties dalininkas!

Nedelsdamas sugrūdau į kišenę abu įrankius, išimečiau Makso laikrodį, kurio nebuvau lietsu nuo tada, kai sniege atradau savąjį, ir atsiveikinau.

— Skubėk ir saugokis, — palydėjo Makso žodžiai, — nuo kabelio priklauso daug dalykų.

Išslinkau gatvėn, o Maksas pasiliko mamos priežiūroje. Lig mūsų aikštelės nulėkiau beveik pustekinis, suradau patvoriu nutusosią telefono liniją, kurią nustatytą minutę nugnybęs, kapinių šešėliais pasukau atgal. Gatvėse buvo tuščia ir tylu, tik kažkuriam restorane maurojo dar bajaranas ir sklido linksma karių daina.

Kai vėl užlipau palėpėn, Maksas snaudė ant grindų patiestame guolyje. Žvakės šviesoje jis atrodė išblyškęs ir baisiai nuvargęs.

— Visą laiką dejuoja, — pasakė mama. — Gal ir kraujo daug netekęs, nes peršautas dar vakar naktį.

Mama jau buvo išklausinėjusi, ir iš jos patyriau, kad Maksas, „išmugeliuotas“ per sieną prieš savaitę, atlikęs visą eilę nežinomų uždavinių.

— Telefono kabelis buvo paskutinis mano darbas, — silpnai prabilo Maksas, — bet vakar naktį sargybos prie tilto pašovė ir visą dieną išpuėpau upėje.

— Išsėkis, Maksai, rytoj papasakosi.

Jis užmerkė akis, ir visą naktį iškalbėjau aš vienas. Daug kas buvo atsitikę klasėje ir mieste, bet apie laikrodį jam neužsiminiau. Nedrįsau klausti, nors baisiai rūpėjo anas paslaptingas nuotykis. Tik patį laikrodį, išėmęs iš kišenės, padėjau ant grindų prie Makso galvos.

Rytų padangė jau buvo nušvitusi, aš bepradėdą pavargti ir žiovauti, kai staiga namų supurtė drebulys, kurio įkandin tvovo baisesias trenksmas. Antras, trečias... praplpuo visas pragaras. Maksas tuo pačiu momentu atmerkė akis, pakilo iš guolio ir prišliaužė prie palėpės lango.

— Jau karas! — jis sušuko. — Šį rytą vokiečiai pajudėjo visomis rytinėmis sienomis; rytoj mes būsim išvaduoti.

Buvo tokia staigi naujiena, kad nebežinojau, ir ką beatsakyti. Lauke netrukus sutarėjo kulkosvaidžiai, ėmė sproginėti sviediniai, o upės pusėje didžiuliais kuočkais vertėsi dūmų ir ugnies stulpai. Užsižiūrėjau į šią baisią panoramą ir Maksą kelioms akimirkoms pamiršau. Tik kai uždėjo ranką ant peties, atsukau ir pamačiau jo užsimasčiusias akis. Jos buvo panirusios į paslaptinį laikrodį ir žvilgėjo tokia keista nuostaba, kad man net nesmagu pasidarė.

— Jei anąkart klasėje laikrodžio nebūčiau tau atidavęs, — Maksas staiga prašneko, — gal šiandien ir nebūtume susitikę.

— Mhm, — numykiau sumišęs ir vėl tylėjau.

— Tikriausiai galvoji, kad aš jau nelietuvis, bet tu klysti. Aš tik kitu keliu grįžau namo. Mudu abu tos pačios žemės vaikai.

— Kai rudenį tėvai užsirašė repatriuoti, aš iš karto pasakiau, jog liksiu čia. Bet pats žinau, kad daug ko padaryti negalėjome. O repatriacinė komisija pasiūlė man iki išvykimo rinkti visokias žinias, sekti judėjimą, nuotaikas ir kitką. Net pasakė, kad vieną dieną mes vėl grįšime į išvaduosius namus, — ir aš įsijungiau. Bent taip anuokart galėjau padėti.

Maksas minutei nutilo, pakėlė nuo grindų laikrodį ir, atvožęs užpakalinį dangtelį, atkišo man. Dugne buvo iškalti keturi skaičiai: 1722.

— Maksas buvo dingęs ir aš tapau tik numeriu, — jis pasakojo toliau. — Su šiuo numeriu pristatydavau, gaudavau instrukcijas ir t. t. Laikrodis buvo ryšininio ženklas, kurį visada reikėdavo parodyti ir pasakyti sutartą laiką.

Viskas susimaišė dėl to, kad tu įsigijai panašų laikrodį, o aš nežinojau, jog vėliau jį pametei: nebūčiau rodęs savojo. O kai mane tuokart klasėje griebė, negalėjau pasaky-

ti, iš kur gavęs: būtų klausinėjimas, tikrinimas, o to reikėjo išvengti. Prisipažinimas buvo geriausia, ką anuo metu galėjau sugalvoti.

— Aš dar tebesu numeris 1722, bet dabar viskas kitaip, — esu vėl namuose.

Per visą jo pasakojimą man buvo taip graudu, kad beveik verkiau. O Maksą visa klase buvo pasmerkusi: vagišius, bambizas...

— Einam į apačią, — pakviečiau jį žemyn.

Reikėjo šviežio oro ir didesnės erdvės, nes šioje palėpėje netilpo nei mūsų skausmas nei paguoda.

Jis įsikibo mano petin, ir mudu nušlubavome į kambarius. Lauke buvo nurimę, tik kartkartėmis nučiūžėdavo pabiri šūviai. Virtuvėje pusbalsiu meldėsi mama ir verkė abi seserys. Mudu ėmėme jas raminti, guosti ir tuo rūpesčiu nustelbėme savąją našta.

Šeštą valandą ryto vokiečiai jau buvo užėmę miestą, o priešprie aš pasigavau karo sanitarą, kuris perrišo žaizdą ir Maksą išgabeno į karo lauko ligoninę.

*

Po kelių dešimčių metų kartais jau ir Mak-

so veido neprisimenu ir maišau jį su kitais, sutiktais keliaujant po platų pasaulį. O jeigu reikėtų įrodyti tą nepaprastąjį nuotykių — negalėčiau: Maksas žuvo Rytuose tų pačių metų žiemą.

O tas kišeninis laikrodis, kuris Maksą pavertė numeriu ir kurį sužeistas atsiveikindamas bičiuliškai padovanojo, guli po stiklu mano brangių suvenyrų spintoje kaip dvynukas šalia manojo. Ir jei kas iš apsilankančių svečių susidomi tais dvynukais — mielai leidžiu perskaityti šią istoriją iš pat pradžių.

Dar vieną istoriką į amžinybę palydėjus

J. JAKŠTAS

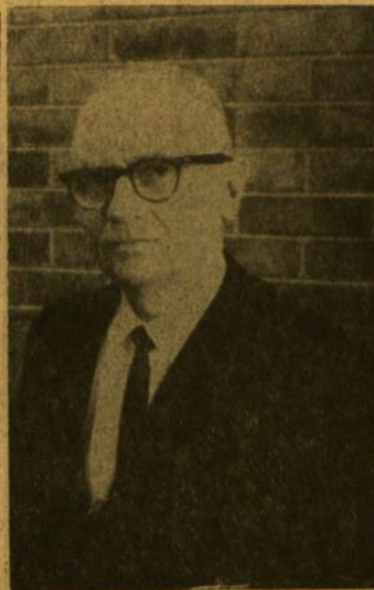
Kai netikėtai užklupusi žinia pranešė, kad mirė kolega istorikas Konstantinas Avižonis, tai pirmoji reakcija — mintys skrenda į tuos maždaug trisdešimtuoju nepriklausomos Lietuvos metus, kada mes, būrelis, istorikų, mūsų universiteto auklėtinų, buvome gavę jaunujų istorikų bendrinį vardą. Vardas turėjo dvi prasmis. Viena, jis žymėjo jaunuolius, vos pradedančius karnę bandyti istorijos mokslu, ir antra, jis ženklino naujų Lietuvos istorijos mokslo kelių ieškotojus. Naujoviški užmojai kilo iš mūsų buvusio įsitikinimo, kad mūsų tautos istorija iki šiol daugiausia svetimų tyrinėtojų, ir jų nepakankamai atsižvelgta į lietuvių savaimingą buitinį praeitį. Jiems lietuvių tautos istorija buvo lyg pridurkas (dependansas) prie jų tautos istorijos. O ir mūsų pačių autorių, išaugusių „Aušros“ tradicijose, žvelgta į savo praeitį gana nerealaus istorijos mokslo požiūriu. Jų romantinis žvilgsnis — taip buvo manoma — nesiderino su istorine tikrove.

Tokioje dvasinėje aplinkoje jaunieji istorikai studiojai pasišauna, ieškoti, „lietuvių Lietuvos istorijoje“. Ir štai vieno judriausio tame jaunuolių būryje, Zenono Ivinskio, sumanymu išleidžiama 30-taisiais (Vytauto Didžiojo) metais kolektyvinė monografija apie Vytautą Didįjį. Joje dar jauستا nesubrendusių, vos pradedančių savaimingą keliu eiti jaunuolių darbas. Kiek brangesnė buvo jau ketveriais metais vėliau pasirodžiusi Jogaičio monografija, taip pat jaunu istorikų darbas.

Tame jaunuolių būryje vaisingiausias nuo pat pradžių pasirodė Paulius Šliažas, deja, dar visai jaunas išsiskyres iš gyvųjų tarpo. Minėtinas dar A. Šapoka, gebėjęs ramiai, blaiviai ir daiktiskai svarstyti istorijos klausimus. Jo vadovaujami, mes jauni istorikai vainikavome savo naujoviškus užmojus, parašydami Švietimo ministerijos pavestą didelę Lietuvos istoriją, kuri palaikoma žinoma Šapokos istorijos vardu.

Vadintų jaunujų istorikų būreliui priklausė ir tik ką miręs dr. Konstantinas Avižonis. Tik jis žymiai jame neprasikiško. Atėjęs kiek vėliau į universitetą po gimnazijos baigimo (1927) ir dar įsitraukęs į skautišką veiklą, jis nesisukinėjo per daug istorikų tarpe. Be to, porą metų pastudijavęs Kaune, išvyko į Berlyno universitetą (1929), kur išbuvo iki 1932, kol įsigijo daktaro laipsnį. Net ir daktaru tapęs, tesė pertrauktas studijas Kaune, kol gavo diplomą. Studijuodamas lankėsi Lenkijoje, kur archyvuose rinko Lietuvos istorijos medžiagą. Baigęs mokslus, dėstė istoriją Prekybos institutą Klaipėdoje, „Aušros“ gimnazijoje ir tarp 1940 - 1944 buvo docentu Vilniaus universitete. Be to, dar dirbo Vilniaus mokslo akademijoje.

Velionis Konstantinas įsiriškavo į jaunujų Lietuvos istorikų eiles Berlyno universitete parašyta disertacija: „Die Entstehung und Entwicklung des litauischen Adels bis zur litauisch-polnischen Union“. Šiuo pirmuoju

Konstantinas Avižonis

darbu, kuris buvo iš dalies inventorinio pobūdžio, atseit, kaupimas šaltinių duomenų apie Lietuvos diduomenę pagoniškais laikais, Avižonis užsibrėžė sau tyrinėjimo sritį. Joje jis pasiliko visą gyvenimą, kai atsidėjo Lietuvos bajorų istorijos klausimams. Šios rūšies tyrinėjimams geriausiai tiko laikai po Liublino unijos iki padalinimo, kada Lietuva buvo virtusi bajoriška Respublika (Zeczpospolita). Šiam laikmečiui Mirusis ir telkė savo tyrinėjimus. Jo darbas (diplomai) apie romėnišką lietuvių diduomenės kilmą, apie bajorus Vazų laikais, apie vad. Valkininkų konfederaciją ir kiti rašiniai vis sukosi apie Lietuvos bajorus. Kad Velionis buvo įnikęs į pasirinktą sritį, rodo jo gausūs straipsniai LE. tomuose. Kai kurie jų, kaip „bajorai“, „seimai“ (senoje Lietuvoje), keli rinkiniai karaliai bei didieji kunigaikščiai yra platos studijėlės. Pasirinktąją Lietuvos bajorijos tematiką LE. baigė su 35 tomu,

kuriam davė gražią sintetišką Lietuvos istorijos apžvalgėlę 1572 - 1795 m., pavadintą „bajorų viešpatavimo laikais“.

Per išstisus LE. tomus Velionis varė dar kitą barą: jis buvo Rusų ir Lenkijos istorijos skyriaus redaktorius. Čia jis kruopščiai aprašė įvairių vietovių, miestų, įvykių ir asmenų istorijas, vis žymėdamas pasitaikančius sąlyčius su Lietuvos istorija. Avižonis ypač buvo plačiai susipažinęs su Rusijos istorija gal todėl, kad ilgus metus (nuo 1949) dėstė daugiausia jė Elon kolegijoje (N. Carolina). Geras naujosios Rusijos istorijos pažinimas ir jos poveikis Lietuvai aiškiai matyti iš jo plataus straipsnio: Bendroji rūsinišimo politika, išspausdinto rinkinyje „Kovos metai dėl savosios spaudos“ (1957).

Savo darbas Velionis gražiai tęsė anų trisdešimtuju metų jaunujų istorikų tradicijas. Gerai pažinęs abiejų slavų istorikų Lietuvos kaimynų praeitį, a. a. Avižonis galėjo ryškinti ir lietuvių tautos savaimingą buitinį santykiuose su jais. Jam Nepriklausomybės laikų istoriko reprezentantų kreditą suteikė (kad ir netiesioginai) toks žinomas Sovietų istorikas, kaip V. T. Pašto, kai jis, kritikuodamas mūsų vad. buržuazinius istorikus, svarbiausiu taikiniu pasirinko K. Avižonį. Jis jį mini per visą savo veikalą (Obrazovanie Litovskago gosudarstva) ir specialiai skiria net pusketvirtą puslapio nagrinėti jo

minėtai disertacijai. (Pats Avižonis 1963 m. Lituanistikos instituto suvažiavime Washingtone juokdamasis „gyrėsi“, kalbėdamas apie Pašutos veikalą, kad autorius jo vardą dažniau minėjo nei paties Karolio Markso.). Vietomis Pašto mūsų Veliionį autorius gyrė, vietomis peikė. Jis jam padarė vieną Sovietų istorikui būdingą priekaištą: „principu K. Avižonis laikosi įprastos buržuazinės istoriografijos prie laidos, kad socialinius ir nuosaivybinius skirtumus lietuviuose mes randame nuo pat pradžių“ („Iznačalno“, 222 p.). Vadinausi, autoriui Avižonis apsilenkė su sovietiniu-marksistiniu mokslu, pagal kurį turėjo būti pirmąsias komunistinė lietuvių bendruomenė ir tik vėliau išsivystė iš jos diferencijuota visuomenė. Kai Velionis Konstantinas taip nesamprotauja, tai jo galvosena buvusi buržuazinė. Buržuaziniu Lietuvos istoriku jis paženklintas ir Vilniuje išleistoje Mažosios tarybinės enciklopedijoje.

O mums lietuviams Velionis paliks tautinis istorikas, idėjas savo įnašą į mūsų tautos tyrinėjimų lobyną. Kai Pradžiaus lėmimu turėjo padėti savo plunksną, jis galėjo tarti sau tuos parafrazuotus Maironio žodžius: „aš atgyvenau, savo įnešau dalyką“. Mes likusieji turėtume dėtis į širdį tuos žodžius ir gerbti Velionio atminimą.

FRANK'S TV and RADIO, INC.

3240 SO. HALSTED STREET Telef. — OA 5-7252
DIDELIS PASIRINKIMAS IVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS
RADIO, STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS
SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

Kas tik turi gerą skonį,
Viską perka pas Lieponį!

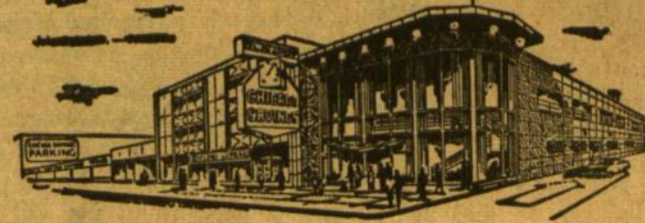
LIETUVIŲ PREKYBOS NAMAI

FURNITURE CENTER, INC.

Marquette Pk., 6211 So. Western PR 8-5875
J. LIEPONIS

Pirmadieniais ir ketvirtadieniais nuo 9 iki 9:30. Kitomis dienomis nuo 9 iki 6 val. vak. Sekmadieniais atdara nuo 12 iki 5.

Chicago Savings and Loan Association

5 1/4%

Certifikatų sąskaitos
Certifikatai išduodami rūkstintinėmis. Mažiausiai turi būti \$8000. Pelnas mokamas kas šeši mėnesiai.

4 3/4%

Ant visų knygelių sąskaitų

STAI NARIAMS TEIKIAMAS MŪSŲ PILNAS PATARNAVIMAS:

- * Vacation Club
- * College Bonus Savings
- * Home Mortgage Loans
- * Home Improvement Loans
- * Christmas Club
- * Insured Family Savings
- * Notary Public Service
- * Free community rooms for your organiz'n meetings
- * Cash checks and pay all family bills with our special money order checks.
- * Sell & redeem U.S. Bonds
- * Two large free park'g lots
- * Save-by-Mail Kits
- * Travelers Checks
- * Safe Deposit Boxes

Chicago Savings and Loan Assn.

John Pakel, Sr., President and Chairman of the Board

6245 SO. WESTERN AVE.

TEL. GR 6-7575

HOURS: Mon 12 P.M. to 8 P.M., Tues. 9 to 4, Thurs. & Fri. 9 to 8, Sat. 9 to 12:30

Stasio Santvaro Danos libretas literatūrinės vertės klaustuke

(Atkelta iš 3 psl.)

damos poetu, jis daugiau koncentruojasi į skambų sueilaviama, negu į esminį dramos plotą — dramatinės tiesos atskleidimą ir įtampos susiprinimą drąsnes stilistinės invencijos pagal ba.

Ir ko gi ta Dana nusišaua?

Visa drama sukasi apie Danos dvasinės krizės raidą ir galutinį jos lūžį — mirties atomazgą. Visa kita turi būti logiškas ir laipsniškas to lėmtingo žingsnio subrandinimas ir paruošimas. Danos personažas — tai bendroji suma visų psichologinių konfliktų, užbręžtų per tris libreto veiksmus. Deja, jie dar gerokai pritemdyti tirštoko miglyno, kylandžio iš slidžiaprasmiškos simbolinės alegorikos ir techninių eilėdaros sunkumų. Bet aplamai regimos normalios doros, psichiškai ir jausmiškai, rodos, neblogai išbalansuotos moters tipas.

Tremty likusi gyvanašle, ji ruoširdžiai tebemyli ir tebelaukia savo vyro. Bet sunki realybės letena vis labiau slepia jos idealistinį moralės kodą. Abejoneš, ar jos partizanas vyras pavojingiausių laikų sukuriuose begalėtų dar gyvas ir ištikimas jai išlikti, didėja. Po sunkių asketinių kovų, pagaliau ji atsiduoda Stanaičiui, taip pat pozityviam ir rimtam vyrui, ne tik dėl aistros ar gilesnės meilės, kiek dėl "atramos". Greit po to netikėtai sugrįžta jos vyras. Po labai trumpo pokalbio, kur jį pademonstruoja stebėtiną nervų kontrolę, Dana išbėga į savo kambarį ir... nusišaua.

Tegu dabar pats autorius libreto santraukoje mus pamoko, kur ieškoti giliausių tragedijos šaknų. "Matydama vyro dvasinį pranašumą, savo dvasioj jausdama lūžį, pasijunta esanti labai menka, savy daro skaudų sprendimą" (10 psl. citata). Kokia schematiškai abstrakti, nesvari ir blanki mirties motyvacija. Bet blogiausia, kad ir tie teiginiai nerado dramos lapuose pakankamo meninio išugdymo. Draminiai psichologinės priežasties ir rezultato dėsniai čia žiauriai sulaužomi. Nervine prasme tvirtos, vyriškai energingos (prisimintinas tiesiog sensacinas moteriai Pakalnio nuginklavimas) Danos psichinėje konstrukcijoje ir dramos eigoje nėra rimto paruošimo ir pateisinimo šiam desperatiškam žygiui įvykdyti. Mirties scenoje ir anksčiau dramaturginė poeto technika nesugeba įtikinamiau išryškinti psichologinio dinamizmo, kuris logiškai pateisintų ar staigų depresijos priepuolį ar pribrendusios dvasinės krizės neišvengiamą kulminaciją mirtyje. Nenu-sikratome įspūdžio, kad ne tiek būtinai vidaus neišvengiamybė mūsų heroje būtų pražudžiusi, kiek autoriaus meilė teatraliniam šūvių pyškėjimui.

Savižudybė dėl pypkės praradimo

Žinoma, gyvenime kurjozu pilna, ir gali pasitaikyti net daug keistesnių, ekscentriškesnių savižudysčių. Kaž kada viename šio krašto sensacijų leidinely užtikau žinute, esą nusižudęs vienas biznierių, nes pametęs savo liuk susinę, ištikimai jam beveik visą gyvenimą dūmavusią pypkę. Saugok Dieve, neuspraskite manęs klaidingai. Nelaikykite jau manęs tokia tautos pabaisa, kuri visai negerbtų romantiškų polėkių doros lietuvaivės sieloje. Stoviu iš tolo pagarbiai prieš ją kepūrę nusiėmęs. Kokybiškai lyginant Danos ir senio pypkoriaus savižudysčių motyvus, man būtų gėda net toj pačioj lėkštėj abu juos pasverti. Žinoma, tarp jų motyvų skirtumas, kaip tarp dangaus ir žemės.

Todėl joks rašeiva, net girtas būdamas, niekad ir nemėgins ek-

scentriko pypkoriaus i herojaus laipsnį meninėje tragedijoje pakelti. Bet Dana, savo ruožtu, kad ir visai rimtai autoriaus bandoma pusiau romantine figūra paversti, per abstrakčiai suschematinta, gyvo kraujo realybe neišugdyta ir paikokai savo galvon iššovusi, iš praprususio teatrolo tegali sulaukti irgi nedaug daugiau, kaip atlaudaus šypsni.

Apie geraširdę senelę ir Mariją Magdalena

Kai kam gal bus artimesnė šitokia Danos nusižudymo interpretacija. O gal gi i jį reikėtų pažūrėti, kaip i jos begalinės meilės savo vyrui atpirkimo žygdarbį? Atsakau: tragedijos herojus, jei pasirodo kvailas, nustoja visos sau pagarbos ir tragediją i stato tragikomedijos bėgiuosna. Taip interpretuojama, Dana bepaliktų tokia pat kvaiše, kaip ir toji geraširdė senelė, kuri norėdama užmušti musę, nutūpuse ant savo senelio kaktos, kuolu tvuojusi i ja, nugalabijo tik patį senelį. Juk savo nusižudymu, jautriaijam Daumantui smogdama patį skausmingiausią smūgį, ji ne tik neišspręstų, ne tik nepalengvintų, bet priešingai nebeatpaisto mai ap sunkintų jo laimės problemą — greičiausia visai sugriautų jo gyvenimą.

Jeigu autorius, sakysime, būtų sukūręs ryškų mišrių dualistinių — penelopinių ir magdaleninių — pradų "nedora" personažą, kuriame kūniškoji Magdalena būtų lig soties "prigriešijusi", tai staigoje Daumanto — dorovinio milžino — akistatoje skaudžiai pažadintai sugėdintai Penelopei toks desperatinis žygis gal i būtų visai natūralus buvęs. Dabar gi autoriaus įsakymu žudosi pavyzdinčiai dora moteris, kuri nebetikėdama savo vyro grįžimui, gal net kiek ir turėjo moralinės teisės i Stanaitį "atsiremti". Karo aplinkybių demoralizacijoje ir vertybinėje niveliacijoje dirbtinis ir nesuprantamas atrodo tas Danos romantinis inršis tokiais neproporcingai dideliais pasmerkimo akmenimis save pačią apmėtyti. Nei jos vyrui Daumantui nei kam kitam tikrai nevalia būtų lengva širdimi tokį akmenį i ja — ne kokį antžmogį, bet silpną ir gyvą moterį — numesti.

O, la-la! — Danos leitmotyvas?

Libreto skaitytojas Santvara, žinoma, gerai pažįstantį Wagnerio operas, tuoj galėtų įtarti didelę meilę leitmotyvui. Tokį leitmotyvą O, la-la jis, tur būt, kom-

pozitoriui įtaigoja, pabrėžtinai jį net 9 kartus librete pakartodamas ir vis pristatydama Daną, kaip personažą su šituo jaustuku. Kiek toksai O, la-la! kaip jos vizitinė kortelė, tinka tragedijos herojei? Juk šito jaustuko vartojimo praktika neišdildomai įrėžė mūsų galvosna jausminį smaugimo, nerūpestingumo, žaismingumo antspaūdą. Tas leitmotyvinis O, la-la tai pirmoji frazė, jai tik scenoj pasirodžius, su O, la-la ji įžengia ir i paskutinę mirties sceną, jos vyrui atvykus. Kiek tok

čia suschematinti, be gyvo kraujo, be šiltesnių asmeninių detalių. Su jų suschematinimu logiškai i sceną ateina ir veiksmo statiškumas. Jo negali išgelbėti dažni jų pasivaikščiojimai i užkulisį ir vėl atgal sugrįžimai i sceną.

Danos vyro, partizano Daumanto, vaidmuo, kaip liaudyje sakoma, trumpas, bet drūtas. Po uvertiūros, opera pradeda ma jo (Nežinomojo) prologu. Tas prologas, vienas iš labiausiai nusisekusių librete eilėraščių, iškelia visai gražų autoriaus užmojį — at-

niau, kad bent Pakalnis, riedėdamas pilkuoju vidutinio miestėlo vieškeliu, keliaus juo ištiki-mai ligi galo. Bet išsukdamas i Danos pramintą herojams takelį, jis mum iškretė tikrai karžygiško masto pokštą. Kalbu apie jo pasikėsinimo nusižudyti sceną, kuri mane gal labiausiai visoj šioj tragedijoj sukretė. Ir sukretė todėl, kad Dana fizinėse grumtynėse su juo (buvusiu karininku, taigi, kovoms grūdintu vyru) taip profesionališkai jį nuginkluodama, kuone atkūrė Gražnos žygdarbį moderniam variante. Taip, jos vyriška drąsa buvo išgelbėta šio neryžtingo karininko gyvybė. O tik per plauką betruko, kad scenoje tįsotų jau du lavonai: vienas dar dramos vidury, o kitas — gale. Lyg pagal taisyklę: juo daugiau lavonų, tuo šturpsnė tragedija.

Kas čia galėjo įtarti, kad ir cinikas Pakalnis taip giliai visas savo meilės išgyventų? Jis tai jau, dievaži, joku nervų silpnumu nusiskusti negalėjo, nes žiūrėk, kaip lengvai jis tuos savo didžiuosius sukretimus pergyveno. Va, jis vos tik apsisukęs dar karštesnėje meilėje su Rimante traukia jai dar saldesnes serenadas, negu anksčiau Danai.

"Tu sielvartas — ne mergina. Reikėjo būt aklam, kurčiam, kvailam

Ir nematyt, kai noko klony svetimam Ugninė aguona..." (46 psl.).

Ima baimė, kad mūsų prieš propagandistai, šią dramą pamatę, nepanorėtų naujų tautinių bruožų numyse įžvelgti. Jie sakys, tie lietuviai tremtiniai, lageriuose dykinėdami, vien tik ir te galvojo, kad tik kur pasimeilikauti, o "meilėms" neišdegus, kad tik... greičiau nusišautų.

Atogarsiai iš Onieginio ir Pajacų

Ilgametė Santvaro sąsaja su opera išryški kai kuriom itakų ir impresijų užuominom jo libreto konstrukcijoje. Danos-Rimantės pora mano vaizduotėje iš karto asocijuojasi su Tatjanos-Olgos pora Čaikovskio operoj Eugenijus Onieginas. Toks pat Olgos-Rimantės kryžštaujantis nerūpestingumas ir giedrumas, tokios pat juodviejų pastangos melancholiškoms Tatjanai - Danai gyvenimišką optimizmą įskiepyti ir jas prablaivinti išblaškyti.

Nors Nežinomojo prologas

SIUNTIAM I LIETUVĄ

COSMOS EXPRESS
MARQUETTE GIFT PARCEL SERV.
2605 60th St. Tel. WA 5-2787
2501 69th St. Tel. WA 5-2737
3333 So. Halsted St. Tel. 254-3326
Didelis įvairių prekių pasirinkimas
E. ir V. ŽURAUŠKAI

APDRAUDŲ AGENTŪRA

Namų, gyvybės, automobilų, sveikatos, biz. nio.
Patogios lėsi. mokestimo sąlygos.

J. BACEVIČIUS

6455 So. Kedzie Ave., PR 8-2233

LEO'S SINCLAIR SERVICE

LEONAS FRANCKUS
Stabdžiai, Sankabos, Transmisijos,
Tune-up ir Motorų Remontas
5759 So. Western Ave.
Kampas 58th Street
Telefonas — PROspect 8-9533

VALOME

KILIMUS IR BALDUS
Plauname ir vaškuojame visų rūšių grindis
J. BUBNYS — Tel. RE 7-5168

MOVING

Perkraustymas Ivalių atstumu
A. VILIMAS
823 WEST 34th PLACE
Telef. FRontier 6-1882

Šiaip jau visai priimtinas, bet literatūrinio patento irgi pasigirti negali. Autoriaus pirmtakūno R. Leoncavallo (jis ir libretistas) Pajacų prologe dramatiškai iškeltos aktorius žmogaus kančios. Santvaro prologo variantas siauresnio — tremtinio žmogaus — sektoriaus rūpesčius išsako. Gaila, kad jis ir daugiau gerų libretinių priemonių iš Leoncavallo neišmoko. Labiausiai gi, kur vartoti eiliuotinę kalbą ir kur ne.

Rimavimo drugys

Nelabasis rimavimo drugys beveik niekad mūsų poeto nepalėdžia. Štai kaip, sakysim, Pakal-

nis "išvanoja" savo konkurentą: Vakar, mano kaimynystėj, Stanaitis, išlenkęs vieną kitą taurę, Pradėjo skendėt savo iprastoj paikystėj Meluoti, girtis — rodyt galvą kiaurą... Kitiems poetams tebūnie tai paskatinimu, kad ir su kiura galva vis tiek dar įmanoma rimti (Nukelta i 8 psl.)

PARDUODAMI IS MODELINŲ NAMŲ BALDAI 30% iki 50% nuolaida. Galima pirkti dalimis ir išmokėtina. SOUTHWEST FURNITURE CO. 6200 S. Western Tel. GR 6-4421

LUIZ AUTO REPAIR
6643 S. KEDZIE AVE., CHICAGO, ILL. 60629
TELEF. — 436-3699
KAROSERLIOS, SPARNŲ (FENDER) TAIŠYMAS IR DAZYMO DARBAI
Atliekami tiksliai ir nebrangiai.
Savininkas Aloyzas A. Kuniskas

HIGH RATES
4.75% PER ANNUM ON REGULAR SAVINGS CURRENT RATE
5.25% PER ANNUM ON INVESTMENT BONUS \$1,000 MIN.
BRIGHTON SAVINGS & LOAN ASSOCIATION
4070 Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632 LA 8-2488

STOVYKLA
LIETUVIŠKAI KALBANTIEMS BERNIUKAMS
Nuo birželio mėn. 15-os iki 28-os d.
MARIJONŲ SODYBOJE
(Route 83 & 63rd St., Clarendon Hills, Ill.)

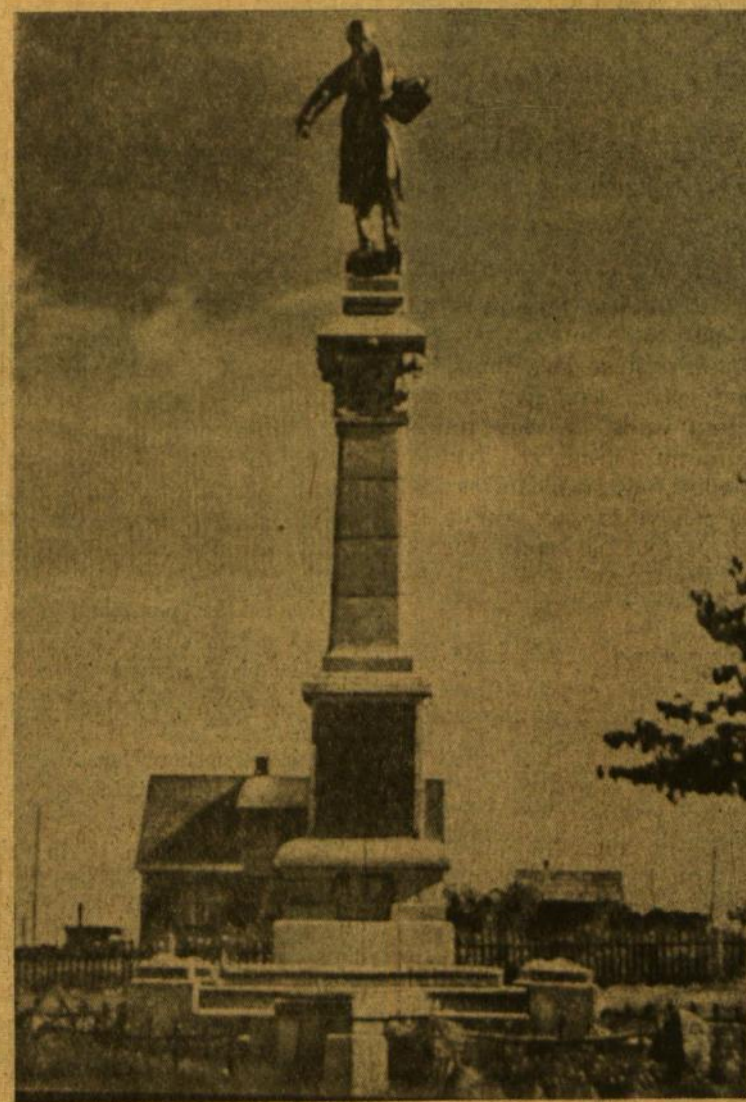

Stovyklavimui yra puikios sąlygos: maistas pritaikytas jaunimui, turima įvairiam sportui įrengimai, didelis maudymosi baseinas, mėgėjams pasijodinėjimas arkliais ir žūklavimas. Priimami berniukai nuo 9 iki 15 m. amžiaus. Pragyvenimas savaitėi 40 dol. Dėl smulkesnių informacijų kreiptis į stovyklos vadovą —

KUN. A. NOCKŪNĄ
6336 So. Kilbourn Ave., Chicago, Illinois 60629
Tel. — PO 7-1687

since 1914...
MIDLAND SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
400 ARCHER AVENUE CHICAGO, ILLINOIS 60632 PHONE: 254-4478

4 3/4% PASSBOOK SAVINGS Paid and Compounded Semi-Annually
5 1/4% 6-MONTH SAVINGS CERTIFICATES (Minimum \$10,000) 9-YEAR SAVINGS CERTIFICATES (Minimum \$5,000)

Vincas Grybas (1890—1941) Simano Daukanto paminklas Papilėje Nuotr. P. Karpavičius

sai laliavimas (nė vėjo dukros, nė plaštakėlės lūpose) harmonizuoja ypač prieš pat "smagią" kelionę i amžinybę, bus nebe taip lengva nē literatūros rabinams išspręsti.

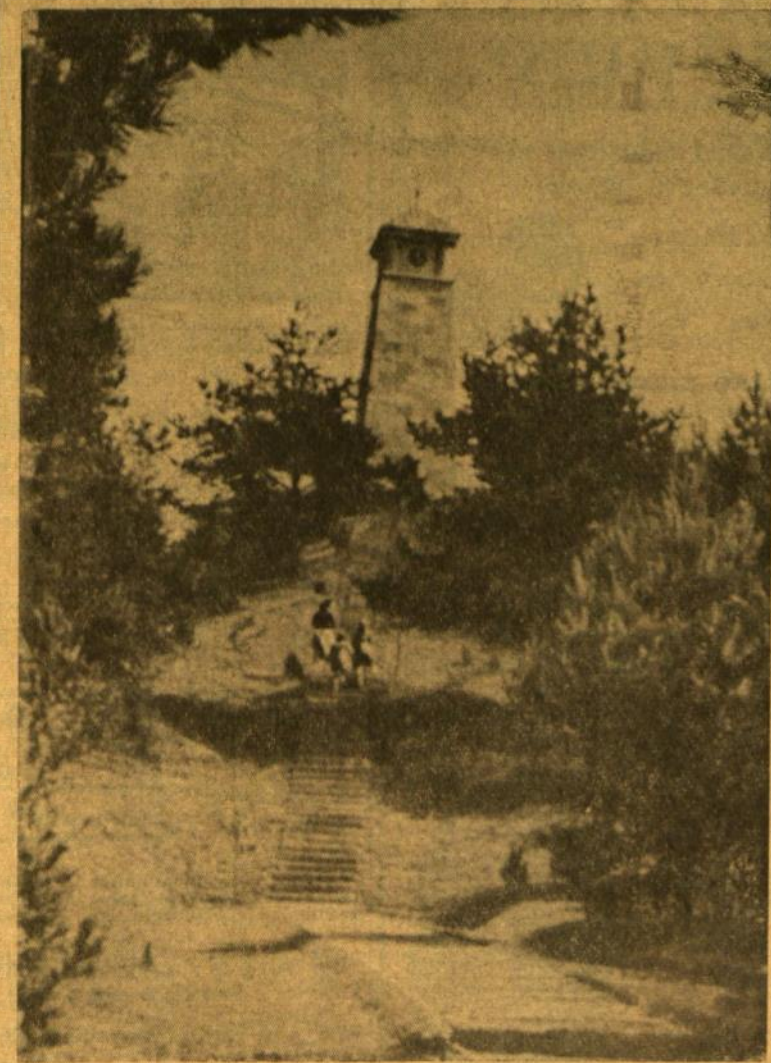
Daumantas — legendarinė figūra

Ilgokai užtrukome, parymę ties Dana. Kad kitiems personažam daug laiko nebeliks, gailėsčio nėra. Dramoje jie dar mažiau už ją spalvingi, pompastiškos frazeologijos ir sentimentalus patos beveik suniveliuoti ir suvienodinti. Jie dar abstrak-

skleisti pažemintų tremtinių skaudžią tragediją. Deja, jis dramos eigoje nebetampa kūnu, taip ir pasilikdamas tuščiu pažadu. Prologe transformavęsis Nežinomuoju, per pirmus du veiksmus vien iš tolio graudenę Danos širdį i trečiame tepasirodes savo gamtiškame pavidale, Daumantas šioje realistinėje dramoje pavirto jau mistiškai legendarinė figūra. Legendarine, sakysčiau, ypačiai ta prasme, kad savo vienintelėj trumpoj scenoj jis privalejo atlikti tiesiog antgamtiškai sunkią ir žiaurią misiją. Karžygišką krūtinę išstatęs, per penkis arijos posmus (54 psl., jo didžiojo monologo 54 psl. Dana negirdi, nes pasirodo tik jo pabaigoj) jis turėjo sugriaudėti iš visų sunkiausių retorinių pabūklų tokia jausmingumo kanonada, kad jo visai gera žmonelė pasijustų paskutine niekše ir būtinai čia pat... nusišautų. Mano manymu, savo ultra romantiškais išpuoliais išnirdamas iš realistinės dramos stiliumo, Daumantas jau apleido šią žemišką realijų dramos personažų kompaniją, pavirsdamas i abstrakčią legendarinio patrioto fikciją.

Komp. Stanaitis turi nemažą vaidmenį, labai daug laiko kaip ners triūsdamas scenoje praleidžia, betgi to molio, iš kurio lipdomi gyvieji personažai, savyje juokingai mažai turi. Jo reklamai galima dar pridėti kad jis yra Danai dedikuotos kantatos autorius, ją garbinančių ir saldesnių, negu Daumantas ir Pakalnis, giesmių giesmininkas. Pagaliau, padorus ir teigiamas lietuvis, i kurį Danai gal būtų patikiama atsiremti, bet kuriuo veiksmu parėmus, darosi nuobokoka.

Ant menčių paguldytas Pakalnis Jo konkurentas Pakalnis, kadangi jau nėra tiek kristoliniai doras, scenoje parodo šiokių tokių gyvybės žymių: nors Stanaitį liežuviai patašo ir Danai ka-

Rašytojo Jono Biliūno kapas piliakalnyje prie Anykščių Nuotr. V. Stanionis

Nauji leidiniai

• **AIDAI, 1969 m. balandžio mėn. Nr. 4.** Mėnesinis kultūrinis žurnalas. Leidžia lietuviai pranciškonai. Redaguoja dr. Juozas Girmius, 27 Juliette St. Boston, Mass. 02122. Administruoja T. Benvenutas Ramanauskas, OFM, 680 Bushwick Ave., Brooklyn, N. Y. 11221. Metinė prenumerata 7.00 dol.

Naujas žurnalo numeris pradamas Augustino Rubiko straipsniu, nagrinėjančiu šiais laikais labai aktualią pasauliečių Bažnyčioje problemą. Raštas labai taiklus, dokumentuotas, atviras, net nevengiantis tam tikro, situacijai gana sveiko aštrumo. Štai tik vienas ištraukinis pavyzdys:

"Nėra paslaptis, kad kai kurios pokario lietuviškosios išeivijos bažnytinio gyvenimo sritys, bažnytinės įstaigos, bažnytinė veikla buvo tapę kelių privilegijuotų žmonių reikalas, tarsi kitų tikinčiųjų vienintelė teisė ar pareiga (kaip jau kartą Yves Congar aplamai apie pasauliečius yra pasakęs) būtų vien traukti piniginę.

Kas tada, jei šie asmenys, kartą pasitraukdami iš arenos, paliks į religinį abejingumą pasiņesusių lietuvių kartą, savo laiku negavusių žodžio teisės ir tuo atpirtą rūpintis lietuvių bažnytinio gyvenimo bei dvasiniais reikalais? Guostis vien naujų apaštalu pruošimu dar nėra viskas. Ne dėl kunigų ir bažnyčių stokos kilo reformacija, suskaldžiusi Bažnyčią. Ne dėl kunigų ir bažnyčių stokos milijonai žmonių nuėjo paskui Markšą. Kalta buvo tam tikra laikysena".

Naujiena "Aiduos" šį kartą — po ilgesnės autoriaus tylos pluoštas Jurgio Blekaičio eilėraščių, iš kurių bent pora (Siela ir Mare Nostrum) yra vieni iš geriausių ligšiolinėje jo kūryboje. Pranas Skardžius rašo apie neseniai Lietuvoje mirusį kalbininką J. Balčikonį; J. Tinišis, remdamasis šaltiniais ir lyginamuoju metodu, rašo apie estetinę lietuvių kalbos vertę; Jonas Puzinas supažindina mūsų visuomenę su jaunosios kartos lenkų istoriku dr. J. Ochmanskū, su jo gausių Lietuvos istorijos veikalų bei straipsnių tezėmis, darydamas tokią išvadą: "Apskritai, J. Ochmanskio darbai pasižymi rūpestinga tiriamojo dalyko analize, objektyviomis ir atsargiomis išvadomis, puikiu susipažinimu su Lietuvos istorijos šaltiniais ir plačia literatūra". Intriguojantis ir juozas Lišvos straipsnis apie Pulitzerio premijos laureatą G. F. Kennan išleistuosius atsiminimus ir J. Korbelio veikalą apie prieškarinę Lenkiją, išryškinant straipsnyje tas vietas, kuriose abiejų knygų autoriai liečia Lietuvą ir jos politines problemas.

Žurnalo apžvalginėje dalyje Izidorius Vasyliūnas rašo apie neseniai mirusią kompozitorę Gražiną Bacevičiūtę; Viktoras Vizgirda vertina šiemetinių Lietuvių dailės instituto jubiliejine paroda; plačiai informuojama apie poeto Vytauto Mačernio žuvimo aplinkybes, nuo kurio mirties šiemet spalio mėn. 7 d. sueina 25 metai, ir ta proga Korpi! Satirija spalio 18 d. Jaunimo centro didž. salėj rengia Mačernio kūrybos vakarą. Kęstutis Keblys atskleidžia dr. J. Girmiuo dėl "tautininkų" ir "valstybininkų". Apie psichiatrą gyvenimo turguje ir riaušėse rašo R. Kriaučiūnas. Knygų pasaulius Andrius Sietynas aptaria pereinotos vasaros knygų derlių, jau įžangoje prasitardamas: "Deja, šį kartą (kaip jau daugelį kartų) vėl reikės prailentki su tradicija, nes aukščiau minėtos pereinotos vasaros knygų derlius nekelia jokio džiaugsmo, bet greičiau kartėlį ir nusivylimą". Titas Alga recenzuoja K. Barėno trečiąją knygą "Atsitiktiniai susitikimai", rasdamas ją gana brandžia. Žinomas mūsų pedagogas Ign. Malėnas gerokai kritiškai vertina G. Cesienės parengtą ir Kultūros fondo išleis-

tą "Rūtelę", skaitymo knyga II-iam skyriui. Mokykloms vadovėlių rengėjai ir leidėjai turėtų į šią recenziją atkreipti ypatingesnį dėmesį ir pagalvoti, ar yra gerai, kai mūsuose pradeda įsigyventi nuomonė, jog mokykloms vadovėlius gali lengvai paruošti kiekvienas, bent kiek tam noro parodęs mokytojas.

Žurnalo numerio pabaigoje duodamas gana platus pastarųjų metų Lietuvoje išėjusių liuanistinių knygų sąrašas bei trumpas jų aptarimas. Reikia tik džiaugtis jų gausa ir tokią akivaizdžią informaciją apie tenyščius leidinius mūsų spaudoje.

• **METMENYS, 1969 m., Nr. 17.** Jaunosios kartos kultūros žurnalas. Vyr. redaktorius: Vytautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania. Administracija: Ramojus Vaitys, 4726 Russet Lane, Apt. R-109, Skokie, Ill. 60076. Šio numerio kaina 2.00 dol. Keturių numerių prenumerata — 7.00 dol., garbės prenumerata — 15.00 dolerių.

Septyniolikieji "Metmenys" pradėdami nauju pluoštu Liūnės Sutemos eilėraščių — ciklu "Vilgijia". Šį kartą poetė skaitytoją net stipriau negu praeityje įtikina savo atrasto kelio tikrumu: žodis atidžiai išieškotas, tačiau žodžio atranka nevaržo frazės tekmes. Eilėraščių ciklo tema skaudžiai šiandieninė, tačiau poetė moka vietomis ją supinti su pasakiais — mitologiniais įvaizdžiais (...šėmas jautis ganos beržyne, ir šviečia saulė jo tarpuragyje...) taip, kad visas modernus eilėraščio sukūrimas kalba lietuviškąja pasaulio tarpe.

Z. Mikšio parengtasis interviu su A. J. Greimu daug kam mūsuose bus gera proga plačiau sužinoti apie semantiką, struktūralizmą ir semiotiką. Spausdinamas ir Kosto Ostausko lig šiol tik rankraštyje buvęs, bet jau Chicago scenoje matytas viena veiksniu vaidinimas "Duobkasiai". Beletristinė duoklė šį kartą yra Eduardo Cinzo "Susitikimai". Tai "Pradalgėse" ir kitur jau į save dėmesį atkreipęs žvežias šio žanro atstovas, kurį temine ir žodine drąsa galėtume "poruoti" su Kaziu Almenu, kuris ligi šiol mūsuose buvo toks vienut vienišas.

Gerokai skaitytojai bus naujas ir Aldonos Veščūnaitės vardas, kuri čia skelbia penketą eilėraščių. Ji jau gali gražiai lygiuotis į kitų mūsų šiandieninės kartos poetų (Saulaitytės, Pakalniškytės) gretą. Beje, gali būti eilėraščių, kuriuose poetas atsisako bet kokių skrybros ženklų. Tai tokią mada, tokią sistemą. Bet ir ji turi tame pačiame eilėraštyje būti nuosekli: arba, arba... Veščūnaitės eilėraščių šia prasme nedovanotina viskas sujaukiama: vienur tame pačiame eilėraštyje skiriamieji kableliai dedami, ir čia pat net prieš "kad" jie visai išleidžiami. Kaip nevalia daryti kalbos, lygiai nevalia čia pat paisyti ir čia pat visai nepaisyti priimtųjų rašybos taisyklių. Krinta akin ir eilėraščiuose nuolatini pažyminių po pažymimojo žodžio dėjimas, kai sakoma: "miestus užmirštus", "obuoliais raudonais", "plasnojimo žuvėdrų balto". Šitaip sakyti įprasta lenkų kalboje, lietuvių kalboje tariama: "užmirštus miestus", "raudonais obuoliais", "balto žu vėdrų plasnojimo". Žinoma, poezijoje kartais tokia paklaida neįšvengiamoji ir leidžiama, bet kai ji visuos eilėraščių ir beveik nuosekliai tampa sistema, tai jau negerai.

Vytautas Kavolis šį sykį duoda straipsnį "Prisikėlimo ir revoliucijos metaforos". Tema ir jos dėstymas skaitytoją pagauna, nes užgriebiamos šiandieninės problemos ir ne paviršiumi. Nors jarmie ir pasigendame ankstesnio ir įprasto V. Kavolio kovingumo, to labiau jausminio išsiskymo, tačiau autorius dėl to nieko neperanda, o atvirščiai — laimi,

Typuvenų bažnyčia ir vienuolynas, XVII amž. architektūrinis ansamblis. Nuotr. S. Simanskio

jei ne šimtaprocentinį skaitytojo pritarimą jo tezėms, tai bent jų svėrimą labiau akademiniais svaisčiais. Žurnalo apžvalginė dalis užima beveik pusę viso numerio. Ji labai įvairi, aktuali, parengta neatkiština. Šį kartą didžioji apžvalgų dalis tenka grožinei literatūrai, recenzuojant laisvajame pasaulyje ir okupuotoje Lietuvoje išėjusius leidinius, bet svarstant ir kitas meno bei mokslo problemas.

Akis užkliuvo už vienos vietos, kur, teigiamai recenzuojant jau tradiciniu viltusį ir kasmet Lietuvoje išleidžiamą poezijos almanachą "Poezijos pavasari" (1968 m.) ir prieš cituojant išskirtinius pavyzdžius, recenzento Z. Papeckio sakoma: "Yra, tiek Gedos, tiek Martinaičio posmuose, kažkokia primityvizmo ir jėgos, ironijos ir gaudumo, erdvės dimensijos, kažko, kas dar nebuvo suskambėję mūsų lyrikoje". Atseit, sakoma, kaip mėgstama kalbėti recenzentų ir Lietuvoje, kad tenyščiai jaunieji poetai lyg ir atradę kažką naujo, ko nebuvo mūsų poezijoje ligi šiol. Bet kai sudeji ir palygini visą pokario metų lietuvių poezijos raidą šia pus ir anapus geležinės uždangos, tai ir pamatai, iš kur tas dabartinis Lietuvoje berašančių

naujumas. Gi tik pastaruoju metu imta ten rašyti apie tai ir taip, kas laisvųjų žeminiukų buvo mūsų poezijon atnešta jau pirmaisiais pokario metais, kada Stalino metuose Lietuvoje ko nors panašaus niekas nė sapnuoti nespavo. Neabejotinai, kad šiandieniniai Lietuvos jaunieji yra stipriose ankstesniųjų žeminiukų įtakoje ir lig šiol nežinomo neatrada. Pavyzdžių tam būtų begalės. Sakysim, kad ir Papeckio cituojamasis Martinaičio eilėraštis "Kuprelė":

Ryto rytą prieš gaidgystę
Pasizabojo širmajį,
Išjojo brolelis
Į mėnesį.

WAGNER & SONS
Typewriters — Adding Machines —
Checkwriters.
Nuomija — Paruoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 281-4111

Smagu buvo joti
Per pašalnavusią žemę,
Ryto rytą prieš gaidgystę
Vienui vienam.

Kur atsiduso bėrasis,
Ten žemė atšilo.
Kur pasaga sužaibavo —
Ten pienė pražydo.

Ir prijogo štai mėnesį,
Žiūr — ten tuščia.
Tik vienos kuprelės —
Visų, kurių gailisi žemėj.

Ir pagalvojo — jį gali užmiršti,
Išvaryt, vienmarškinį sumuštį...
... Pasiėmė vieną kuprelę,
Kad pagailėtų kas nors.

O štai ir Kazio Bradūno eilėraštis iš 1964 m. išėjusių "Sidabrinių kamanų".

Kelionė

Kur eini, žmogau? — paklausė upė.
— Einu į šalį, kur saulė svyra.

O tenai buvo kalnai ir kloniai,
Miškai ir pievos —
Visur neapsakomas grožis...

Tiktai nebuvo debesų ir vėjo,
Zverių ir paukščių,
Ne buvo drugių...
Ir bekeliaujant pajūriu,
Sukranksėjo juodvarnis viršum galvos.

Akis pakėlęs, pamačiau,
Kad maris juda,
Kad atplaukia senelė
Su laiveliu.

Dabar aš noriu paklausti:
Ar tu esi mano mirtis?

Žinoma, tai nėra kokia pažodinė, kokia nors nukopijuota šių eilėraščių giminytė, bet tai yra tos pačios spalvos, to paties sakiško pasaulio ir tos pačios konstrukcinės eilėraščio formos poezija, tai yra, anot Papeckio, tas pats primityvumas, gaudu-

MOVING
Perkrausto baldus iš arti ir toli
A. BENIULIS
Chicago, Ill. 60629. Tel. RE 7-7083

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. B. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th St. Tel. LAFayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

4 3/4 Naujas ankštas dividendas mokamas už investavimo sąskaitas.

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D.
Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.

VALANDOS: PIRMAD. ir KETVIRTAD. 9 v. r. iki 9 v. v.
ANTRAD. ir PENKTAD. 9 v. r. iki 5 v. v.
ŠEŠTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaryta

FIRESTONE PADANGOS (TIRES)

NATIONWIDE GUARANTEE
No-Limit on MILES...
No-Limit on MONTHS

FULL LIFETIME GUARANTEE against defects in workmanship and materials and all normal road hazard injuries encountered in everyday passenger car use for the life of the original tread design in accordance with terms of our printed guarantee certificate. Price of replacement pro-rated on original tread depth wear and based on Firestone adjustment price for replacement tire at time of adjustment. Firestone adjustment prices are intended to, but may not, represent approximate current average selling prices and are subject to change without notice.

Neribota garantija: iki susidevėjimo. Ratlankiai (wheels)

Taip pat atliekama ratų reguliavimas ir balansavimas (Wheel alignment and balancing). Stabdžiai (Brake service), motoro regul. (Tune up), keičiamos dalys, alyva, tepimas, kt. pataisymai.

Country Auto & Tire Service
2423 W. 59th Street, Chicago, Illinois
Telef. — GROvehill 6 - 7777

Val.: kasdien 7 v. r. — 7 v. v., šešt. 7 v. r. — 3 v. p. p.
Sekm. uždaryta. Kitu laiku pagal susitarimą.

Savininkas **MIKAS CESAS**

mas ir erdvės dimensija. O atsitiktinai tokio eilėraščių dvyliškumo nepasitaiko. Sios temos lietimas nėra koks priekaištas jaunesiems poetams Lietuvoje, atvirščiai — mums čia yra tikras džiaugsmas, kad ir okupuotoje Lietuvoje poetai ieško naujumo, šį kartą pradžioje ir gerokai nusižiūrėto į žemininkus. Bet, kas gali pasakyti, kur toliau žingsniai pasuks, o ir kad tas atradimas dabar įtakoja, ir panašiu keliu eidami, jie pralenks ankstesnius. Dieve, padėk. Bet tai, kas pasakys, reikėjo priminti tik dėl to, kad šiaip ir anapus rašančiųjų sąmoningai ar nesąmoningai nebūtų apeinama tiesa, jog tai, kas dabar atdingiama šiandieniniame poezijos skaitytojų Lietuvoje, laisvajame pasaulyje jau buvo rasta prieš dvidešimt ir daugiau metų, kur toliau žingsniai pasuks, o ir kad tas atradimas dabar įtakoja šiandieninę Lietuvos poeziją.

ŠV. ANTANO GIMNAZIJA
KENNEBUNKPORTE, MAINE,
SU VISOM AMERIKOS GIMNAZIJŲ TEISEM.

Išeinamas pilnas į kolegijas paruošiamųjų gimnazijų kursas. Oficialiai dėstoma lietuvių kalba. Savaitėje pamokų tiek pat, kiek angly kalbos. Duodami kreditai. Veikia jaunimo organizacijos, puoselėjami sportai, duodama lietuviška gyvenimo pasaulėžvalga. Mokiniamis šviesti kviečiami liet. rašytojai, muzikai, solistai, dailininkai. Dėsto 20 mokytojų bei instruktorių. Pati gimnazija padeda mokiniams įstoti į kolegijas. Mokiniai gyvena bendrabutyje. Atlyginimas visiems prieinamas. Atsižvelgiama į kiekvienos šeimos padėtį. Ankssti registruokite mokinius 1969-1970 m. Priimami berniukai baigę 8 skyrius.

LIETUVIAI TEVAI, BRANGINKIT ŠIĄ GIMNAZIJĄ, KOL JI YRA. JOS ATEITIS JOSŲ RANKOSE.

Informacijos ir registracijos reikalais rašykite:
Rev. Rector
St. Anthony High School
Kennebunkport, Maine 04046

foto V. MAŽELIS

- vestuvės: spalvota ir juoda balta (gali vykti ir į kitus miestus)
- portretūra
- meno darbų nuotraukos ir kiti foto patarnavimai

Tel. — HY 7-4677
422 MENAHAN STREET — RIDGEWOOD, N. Y. 11237

RICHMOND AUTO SERVICE
Kampas Richmond ir 63rd Street

Užsieniųjų ir vietinių automobilių taisymas. Patyrę mechanikai. Elektroninis motoro patikrinimas. Vilkitikas.
Telef. — GR 6-3134 arba GR 6-3353
Savininkas — Juozas (Joe) Juraitis

Mūsų erdviuose patalpose turime didžiausią pasirinkimą visų modernių baldų, elektrinių krosnių, radijo ir televizijos aparatų, šaldytuvų ir kitų namams reikmenų.

LIETUVIŲ STAIGA

ROOSEVELT FURNITURE CO.
F. A. RAUDONIS ir N. BERTULIS
2310 W. Roosevelt Road Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmad. ir ketvirtad. 9-9 val.; antrad., trečiad. ir šeštad. nuo 9 iki 6 val. sekmd. atdara nuo 11 iki 4:30 val. po pietų.

Siuvimo Mašinos — Dulkių Siurbliai

- BERNINA
- NECCHI
- ELNA
- VIKING
- PFAFF
- SINGER

ELECTROLUX
HOOVER
EUREKA
KIRBY
ROYAL
IR KT.

Parduodame, nuomojame ir taisome siuvimo mašinas, dulkių siurblius prieinamomis kainomis ir sąlygomis. Turime dalis. Aptarnaujame Chicagoje ir priemiestuose.

B and B DISTRIBUTING COMPANY
A to Z Sewing machines and Vacuum cleaners
4081 ARCHER AVE. (Prie California Ave.), Chicago, Ill. Tel. 927-4702
Vedėjas Arvydas M. DIKINIS

Lituanistiniai turtai Švedijoje

BRONIUS KVIKLYS

Dažnas istorikas ar kuris nors artimos srities mokslininkas, norėdamas pilnesnę ir geriau dokumentuotą studiją apie mūsų kraštą paruošti, dažniausia medžiagos turi ieškoti užsienyje. Tiesa, mes patys kūrėme savo istoriją, bet lietuviai apie save senovėje beveik nieko nerašė. O kas svetimų buvo parašyta, svetur ir dabar tie raštai bei dokumentai tebėra.

Vis dėlto buvo sukurtas didžiulis D. L. Kunigaikštijos archyvas, kuriame daugelio amžių dokumentai suburti. Bet ir jį sveltinėjai išplėšė, kaip kitus mūsų raštus ar meno turtus. Pagrindinė Lietuvos metrikos dalį pačiu rusai. 1920. VII.12 d. sutartimi su Lietuva sovietai pasižadėjo Lietuvos metriką sugrąžinti. Deja, pažadai pažadais ir liko. Netgi po šio karo dėtos pastangos archyva atgauti, kada Lietuva ir Rusija "viena didžiulė socialistinė šalis" yra, nebuvo sėkmingos.

Daug mūsų istorinės medžiagos pateko į Lenkijos muziejus bei archyvus. Bet mažai kam buvo žinoma, kad nemaža senosios lituanistikos yra ir Švedijos muziejuose. Kaip jie ten atsirado?

1655 m. švedai buvo užėmė visą vakarinę Lietuvos dalį. Nuo Kauno kairiuoju Nemuno krantu jie žygiavo į Lenkiją. 1700-1709 m., Šiaurės karo metu, švedai buvo užėmė visą Lietuvą. Tiesa, jie mūsų žemėje nepasilikę, bet ir namo sugrįžo netuštai. Jų karo grobis buvo ne vien tik mūsų krašto auksas, sidabras, įvairūs dirbiniai: okupantai vežė

niais turtais ėmė domėtis okup. Lietuvos istorikai ir etnografai. Atsirado toks reikalas: sumanyta atstatyti Biržų pilį. Deja, Lietuvoje senosios Biržų pilies planų nebuvo. Manoma, kad jie galėtų būti švedų archyvuose, nes švedai savo laiku buvo Biržus su pilimi užėmė.

P. m. rudenį į Švediją, nelengvai gavę rusų okup. valdžios sutikimą, buvo nuvykę: istorikas dr. Juozas Jurginis ir Kultūros paminklų apsaugos valdybos viršininkas arch. Jonas Glemža. Į Upsalą ir Stockholmą komandiruotė gavo tik 14 dienų. Neseniai "Literatūros ir meno" Nr. 16 ir 17 istorikas J. Jurginis paskelbė ką jie Švedijos archyvuose užtikio.

Stockholmo kariniame archyve jie rado daug Biržų pilį liečiančių dokumentinių medžiagos. Švedai leido dokumentus (pilies planus ir raizinius) nusifotografuoti ar nusikopijuoti. Planų originalai buvę spalvoti, daryti tušu. Darbas atliktas 1629 ir 1704 metais. Dabar, turint šią medžiagą, nebebūsi sunku nustatyti, kaip senovėje atrodė Biržų pilis ir kaip ji keitėsi. Šia proga prisiminta, kad okup. Lietuvos kultūrininkai, jeigu jų pastangų nesustabdys rusai, nori Biržų pilį visoje didybėje atstatyti ir paversti turistine vieta, kočia dabar yra Trakai.

Betieškodami medžiagos apie Biržų pilį, mūsų mokslininkai su rado šiek tiek medžiagos ir apie Kauno, Geigaudiškio, Veliuonos, Plungės ir kitų vietų pilis. Deja,

Sv. Antanas. Detali iš V. K. Jonyno vitražo Kennebunkporte, Me.

įrengtos, kaip ginkluotos ir sustvirtintos.

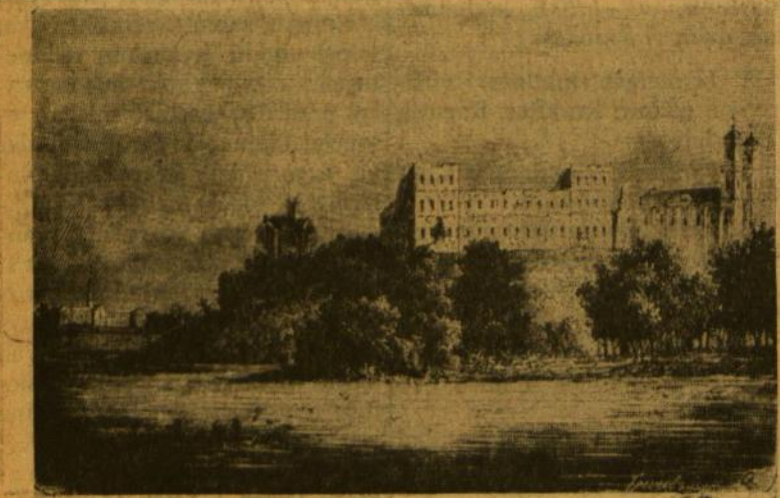
Toliau dr. Jurginis rašo: "Lietuvos metrikos švedai neslepia, nes taty nežino ar ją turi. Tam, kas sudarytų jų archyvuose ir bibliotekose esančios Lituanikos katalogą, jie gausiai atlygintų."

Armijos muziejuje kabančios kelios lietuviškos XVII a. vėliavos. Dar daugiau tokių vėliavų esą fonduose. Ten pat esančios laikos ir savo laiku švedų iš Biržų pilies paimtos patrankos. Kaip ži nome, nepr. metais buvo atlietos jų kopijos ir padėtos Karo muziejuje Kaune. Kokie lietuviški turtai slepiasi muziejų fonde, svečiams iš Lietuvos dėl laiko stokos nepavykė patirti.

Upsalos universitete J. Jurginis su J. Glemža suradę kiek XVI a. lietuviškų knygų: J. Bretkūno "Giesmes" (1589 m.), M. Mažvydo "Paraphrasis", Bretkūno "Kolleccatas" (1589 m.), J.

šios pilys pavaizduotos tik schematiškai ir nedaug medžiagos teteikia jų galimam atstatymui.

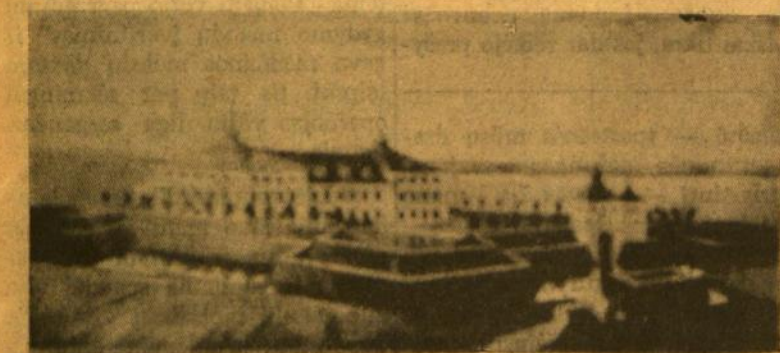
Valstybės archyve ir karališkosios bibliotekos rankraščių skyriuje, vedėjo dr. H. Jervo padėdami, mūsdiškai surado net 8 rankraščių knygas — originalinius dokumentus su antspaudais ir parašais, kurie buvo Lietuvos D. Kunigaikštijos išdo archyvo dalis. Tai D.L.K. dvarų ir valsčių, valstiečių duoklių, mokesčių bei prievolių dokumentai. Ypač daug medžiagos apie Alytaus, Šiaulių ir Gardino ekonomijas: rasti tų ekonomijų 1649 m. surašymai, iš kurių aiškėja kaimų vardai, kiemų skaičius, valstiečių prievolių ir svarbiausia — dvarų pastatai, jų interjeras, namų apyvokos daiktai, tvoros, sodai ir visa kita, nekaltant jau apie žemės plotą, gyvulius ir pašalius. Šie ir kiti dokumentai pateikia daug niekur neskelbtos medžiagos apie Užnemunės gyvenimą. Ypač šiam reikalui pasitarnausis Alytaus ekonomijos surašymas. Gardino ekonomijos surašyme rasta daug medžiagos apie Gardino mūrines ir medines pilis: kaip jos buvo

Biržų pilies senoje graviūroje

si karines vėliavas, patrankas, iš bibliotekų išplėstas knygas, ir D. L. Kunigaikštijos kanceliariines bylas. Po 1655 m. karo jie buvo išsigabėję ir Lietuvos metrika. Po 1660 m. Olivos taikos metrika gražino, tačiau ne visą. Kai lietuviai reikalavo ir likusias bylas gražinti, švedai pasisakė negalį to padaryti, nes pasak jų, begabenant nuskendęs metriką vežęs laivas. Lietuviai patikėjo ir daugiau dokumentų sugrąžinti nebereikalavo. Neprik. metais metrikos gražinimo klausimas nebuvo ir keltas. Tiesa, vienas kitas mūsų istorikų į Švediją nuvažiuodavo. Dr. A. Šapoka čia rinko istorinę medžiagą, ieškodamas 1655 m. Kėdainių sutarties dokumentų. Kitais dalykais jis nesi domėjo ar jų neužtikio. Po II pasaulinio karo Švedijoje lankėsi dvi Lenkijos mokslininkų grupės, išbuvusios archyvuose po keletą mėnesių. Jos surado nemažą Lietuvą liečiančių dokumentų ir į registrus visa tai įtraukė polonistikos vardu. Iš mūsų gal tik J. Lingis ir plk. Urbonas šį tą Švedijoje buvo suradę. Kiti istorikai neturėjo nei laiko, nei sąlygų.

Užtat savotiškai įdomu, kad Švedijoje esančiais mūsų istori-

Biržų pilies 1689 — 1704 metais (Nuotr. iš Br. Kviklio archyvo)

r', dar niekieno nevertytą bylą, o palaidi lapai be antspaudų ir nu merių sudėti į aplankus. Mūsų archyvistams gali pasirodyti, kad tai labai netobula sistema, nes lapus galima pasiimti ir išsinešti. Žinoma, kad galima. Tačiau Švedijos žmogaus, įžengiančio pro bibliotekos arba archyvo duris, niekas neįtaria nesąžiningumu. Nesąžiningas skaitytojas laikomas labai reta išimtimi."

Reikia manyti, kad ši neilga poros Lietuvos mokslininkų viešnagė bus naudinga Lietuvos mokslui: Švedijoje lietuvis mokslininkas gali daug ko naudinga rasti ir daug ko iš jų pasimokyti.

• Stasio Dariaus, žinomo mūsų transatlantinio lakūno dienoraštis yra išlikęs ir saugomas Kauno valstybiniame muziejuje. Jis apima 1932-1933 metus, taigi pasirošimo skristi laikotarpį.

• Henrikas Schliemannas, garsus XIX a. archeologas ir Trojos atradėjas, kaip patvirtinai tyrinėjimo duomenys rodo, grįždamas iš Rusijos į Vokietiją, 18-54 m. buvo ilgesnį laiką sustojęs Klaipėdoje. Tuo metu čia buvo ir jo prekybos agento Meyerio namai. Schliemannas dalyvavo jo garbei Klaipėdos m. burmistro suruoštuose pusryčiuose. Palikęs Klaipėdą, jis patyrė, kad miestas sudėgė. Grįžęs atgal atrado tik miesto griuvėsius; buvo sudėgė ir jo prekybinio agento kontoros namai, tačiau išlikusi pašūre su prekėmis. Kiek vėliau Schliemannas nuvyko į Graikiją ir ten atskleidė garstuosius kultūros paminklus.

• Latvių dramaturgo H. Gulbio pjesė "Čiūčia liūlia, mažutė!" neseniai pastatė Klaipėdos dramos teatras. Režisavo Liepojos dramos teatro rež. Andriejus Migla, dekoracijas piešė rygiētis Arnolds Plaudis. Pagrindines roles atliko A. Venskūnas, R. Poš-

DRAUGAS, šeštadienis, 1969 m. gegužės mėn. 31 d. 7

kus, A. Šimanskis, V. Alsysis, P. Stankus, V. Leonavičiūtė.

• Dr. Kosto Jurgėlos studijinis 1000 rankraščio puslapių apimties veikalas apie 1863 m. sukilimą Lietuvoje, greit pabaigus išspręsti finansavimo problemas, netrukus bus pradėtas rinkti ir bus spausdinamas Lietuvių Enciklopedijos spaustuvėje Bostone.

PERDAVE PAREIGAS

Vatikano valstybės Sekretariato įvyko oficialus buvusio Vatikano valstybės sekretoriaus kardinolo Amleto Cicognani pareigų perdavimas naujam šventojo Tėvo paskirtam Vatikano valstybės sekretoriui kardinolui Jean Villot. Ta proga buvo perskaitytas paties šventojo Tėvo ranka pasirašytas skyrimo raštas, kuriame šventasis Tėvas iškelia naujojo Va-

tikano valstybės sekretoriaus, kaip artimiausio Popiežiaus bendradarbio, paskyrimo svarbą, uždavinius ir aukštą atsakomybę ir meldžia Aukščiausiojo palaimos visiems jo darbams Bažnyčios tarnyboje.

TELEVIZIJOS

Spalvotos ir paprastos, radijo, stereo, oro vėsintuvai, Pardavimas ir taisymas.

J. MIGLINAS
Krautuvė Marquette Parke
2346 W. 69th Street 776-1486
Namų tel. — PR 6-1063

GELĖS

Vestuvėms, banketams, laidotuviams ir kt.
GUZAUSKŲ
BEVERLY HILLS GELINČIAI
2443 W. 63rd St., Chicago, Illinois
PR 8-0833 — PR 8-0834

MAZEIKA & EVANS
FUNERAL HOME
THREE AIR-CONDITIONED CHAPELS
Parking Facilities
6845 SOUTH WESTERN AVE. REpublic 7-8600

PETKUS
TĖVAS IR SŪNUS
MARQUETTE FUNERAL HOME
TRYNS MODERNIOS KOPLYCIOS:
2533 West 71st Street Tel. 476 2345
1410 So. 50th Ave., Cicero Tel. TO 3-2108-09
AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

PIRKITE DABAR TIESIOG NUO
MR. NELSON SAVININKO
SAINT CASIMIR MONUMENT CO.
3914 West 111th Street
Didžiausias Paminklams Planų Pasirinkimas Visame Mieste.
Telef. — CEDarcrest 3-6335
Vienas biolias nuo kapinų.

EUDEIKIS
LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Dovydas P. Gaidas — Geraldas F. Daimid
TRYNS MODERNISKOS KOPLYCIOS:
4330-34 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852
4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas — YArds 7-1741-2

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai
LACKAWICZ IR SŪNUS
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
2314 W. 23rd PLACE Tel. VIRginia 7-6672
PETRAS BIELIONAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572
ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401
POVILAS J. RIDIKAS
8354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911
JURGIS F. RUDMIN
8319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1188-1189
VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE. CICERO, ILL. Tel. OLYmpic 2-1003
LAWN FUNERAL HOME
Sigmund J. Sutkus
7909 STATE RD., OAKLAWN, ILL. Tel. 636-2320

We Offer To Savers
SAVINGS CERTIFICATE
5 1/4%
6 or 12 MONTH \$10,000 or MORE
5%
6 or 12 MONTH \$5,000 or MORE
4 3/4%
Passbook Savings Accounts
Paid Quarterly
Computed and Paid as of:
Mar. 31 — June 30
Sept. 30 — Dec. 31

Mutual Federal Savings
AND LOAN ASSOCIATION
2212 W. CERMAK RD.
Chicago, Ill. 60608
Virginia 7-747
PETER KAZANAUSKAS, PRESIDENT

1969 PLYMOUTH
2 DURŲ, TIK \$1,895.00
BALZEKAS MOTOR SALES, INC.
PLYMOUTH, VALIANT, CHRYSLER, IMPERIAL
4030 ARCHER AVENUE — TEL. VI 7-1515
800 varlotų ir gerame stovyje automobilių — pirkite labai pigiai — urmo kaina.

Apsimoka skelbtis DRAUGAS, nes jis plačiausiai skaitomas lietuvių dienraštis. Gi skelbimų kainos visiems prienamos.

FRANK ZAPOLIS
3208 1/2 West 95th Street
Chicago, Illinois
Tel. GA 4-8654 ir GR 6-4339

MOVING
SERENAS perkrausto baldus ir kitus daiktus. Ir iš toli miesto leidimai ir pilna aprauda.
2047 W. 67th Place — WA 5-8063

MARQUETTE PHOTO SUPPLY
REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MĖGEJAMS

Daug sutaupsite pirkaami čia įvairių filmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai proga. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmą ir ketvirtą vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Telef. PProspect 6-8998

Antrą kartą į Antrą kaimą

Dar po žodį su A. T. Antanaičiu — užvaizda persimetant

— Skaitym skelbimuose, kad „Antras kaimas“ birželio 6 d. (penktad.) ir birželio 7 d. (šeštadienį) kartoja Chicagoje jau penkis kartus statytą programą. Ar dar vis tikėtis žiūrovų? Ypač kada jau beveik gegužinių ir atostogų sezonas prasideda?

— Play House teatro salė yra nedidelė. Mūsų stiliumi (prie staliuku) joje telpa tik apie šimtas žmonių. Taigi ir mūsų penki pastatymai dar nėra iš tolo neišsėmė žiūrovų potencialo. Visi jie praėjo pilnose salėse. Daugybė susidomėjusių nebegalėjo į juos patekti. Vietos nebe-gavęs, ne vienas barte barė mūsų administratore, telefonu priiminėjančią rezervacijas. Būtu-mėm ir iš karto davė daugiau spektaklių, tačiau tik aniem dviem savaitgaliam tegavom Play House teatro salę, kurią tuoj pat užėmė Arnoldo Giedraičio (Chicago Repertory) teatras. Dabar, kada jis išvažiuoja gastrolių į universitetus, mes nau dojamės progą... Kitur eiti nenorėjome ne vien dėl lojalumo Play Housui, bet ir dėl to, kad labai jau pripratome prie gero apšvietimo, prie patogios vietos lietuviškos kolonijos širdyje.

Atostogų gi laikas, sakoma, prideda mokslo metams pasibai-gus. Kadangi mokyklos veikia dar maždaug iki birželio vidurio, tikimės, kad ir mūsų potencialūs žiūrovai nebus išsivažinėję...

— Ar jūsų repertaras šiems pastatymams bus pakeistas?

— Naujų gabaliukų nėra pridėta tik du ar trys; vienas kitas išimtas. Keletas yra kiek pasikeitę. Per septynetą pastatymų ir kita tiek pridėti ir repeticijų juk turėjome progos ir klaidų pastebėti, o taipgi žiūrovų ar viešosios kritikos reakcijas išnaudoti. Patirtis, kaip amerikiečiai sako, geriau sia mokytoja. Būsimųjų (o ir paskutiniųjų šio sezono ir šios programos) pastatymų didžioji teigiamybė ir bus, manau, toji mūsų įgyta patirtis.

— Neseniai grįžote iš gastrolių pas kaimyninių miestų — Detroito ir Clevelando — lietuvius. Kokiais sąlygais radote tenai? Kokios buvo žiūrovų reakcijos? Kokie jūsų įspūdžiai?

— Mes gastrolėmis buvome labai patenkinti. Visur nuoširdžiai priėmė, lietuviškai „pamy-lėjo“... Gastrolės, nors ir varginantis dalykas, yra kolektyvui naudingos tuo, kad jį sutvirtina, įpratina kolektyvo narius viens kitą geriau pažinti, suprasti, vienas kitu rūpintis.

Sąlygas abiejose vietovėse, paviršutiniškai kalbant, radome gana neblogas. Didžiausi minusai gal buvo tie, kad salės ten didokos, nelabai tinkamos mūsų kamerinio pobūdžio pastatymui. Žymiai didesnės ir scenos. Ne vienas mūsų gabaliukas turėjo atrodyti (režisieriaus J. Miltinio posakį naudojant) tartum arabiška miniatūra Zalgrio mūšio rėmuose... Kadangi dekoracijų neturim, o esamai scenai pakeisti papras-tai nėra laiko, tenka naudotis tuo, ką randame. Kartais, kaip Detroito, tik vienu išėjimu, be jokių užkulisių perėjimų į kitą scenos pusę. Kadangi mes viską baigiame ne uždangos nuleidimu, bet šviesų užgesinimu, tokia scena mums nėra patogi. Taigi turėjome gana daug keisti „ant greitųjų“... Abiejose vietovėse, ypač Detroito, reikėjo tenkintis la-bai primityviu minimaliniu scenos apšvietimu, kas mūsų pobū-džio programai labai pakenkė.

— Ispūdžiai? Jie geri. Abiejose vietovėse mus matė po (maždaug) pusantro šimto žiūrovų, nors mūsų gastrolės sutapo Chicagoje vykusiomis operos pastatymais ir nebuvo pakankamai išgarsintos. Žiūrovai juokėsi, plojo... Rengė-jai sveikino, dėkojo, po gelytę prisegiojo, kalbas pasakė... O ko gi daugiau reikia?

— Susilaukėte, žinoma ir kritikos... Turiu galvoj ne tik spausdintą, bet ir žodinę...

— Kas be ko... Kritikos reikia.

Ją vertiname ir jos paisome, kiek ji, mūsų manymu, teisinga. Ne kartą, žinoma, tenka vadovautis patarle „Kalbų ir vėjų nesugaudysi“. Dar kiekiau tariant: „Šu-va loja, o karavanas eina toliau“.

Vieni sakė: per daug išstėta, per ilgį tarpai... Kiti — per daug dinamikos, vienas gabalas tiesiog lipa ant kito ir nebegalima susi-gaudyti; net ir plojimui vietos nebelieka... Vienas pageidautų daugiau muzikinių dalykėlių, kitam norėtųsi daugiau ir aštresnės satyros. O, beje, kada tos satyros, kad ir ne taip aštrios atranda, tada ir vėl nebe gerai: nemoralu, nepatriotiška... Viena žinoma čikagiečių lietuvių organizacija dėl vieno mūsų gabaliuko, parodyto lietuviškos televizijos programoje, net protesto laišką parašė: už-gavoms jos patriotiškumą jausmus, nors tokios intencijos ten nėra su žiburiu nerastum...

Iš kritikos, kaip minėjau, stengiamės mokyti. Sunku, žinoma, pasimokyti iš panašios kritikos, kokią davė jūsų laikraščio detroit-iškis korespondentas. Jis trumpai ir drūtai tarė, kad šis „Antra kaimo“ pastatymas buvęs silpnesnis už visus kitus. Ir viskas. Gal ir tiesa, bet mums būtų įdomu išgirsti kuo silpnesnis. Vaidy-ba? Forma? Turiniu? O taipgi li kodėl? Jeigu būtų pasakęs, kad šis pastatymas jam mažiausiai patiko — suprasčiau ir pateisin-čiau. Man, sakykim, labiau patinka Šileris negu Goethe, labiau Hamsunas, negu Tolstojus, tačiau nedrįščiau teigti, kad patinkamieji stipresni už nepatinkamuosius, o jeigu jau šitaip teig-čiau, tai bandyčiau ir įrodyti...

— Ar jaučiatės savuoju humoru lietuviškąjį žiūrovą pasiekę?

— Nors ir rizikuojamas būti kiek arogantiškas atsakyčiau: taip. Gavome daug tikrai palan-kių, nuoširdžių ir skatinančių atsiliepimų. Grupės moralė ir užsi-degimas yra pakilę. Mane džiugina didelis kolektyvo susigyveni-mas, susiklausymas, disciplina. Žodžiu, jaučiu, kad esame ir vėl pakenčiamai susiklijavę ir trokš-čiau tik vieno: kad dabartinė nuotaika kolektyve kuo ilgiau iš-silaikytų. Tąjį kolektyvo entuziazmą, tikį, turi pajusti ir žiūro-vas. Tada jam bus lengviau iš-matyti prašvaistes ir atleisti ydas.

— Pokalbį noriu užbaigti tra-faretišku klausimu: kokie ateities planai?

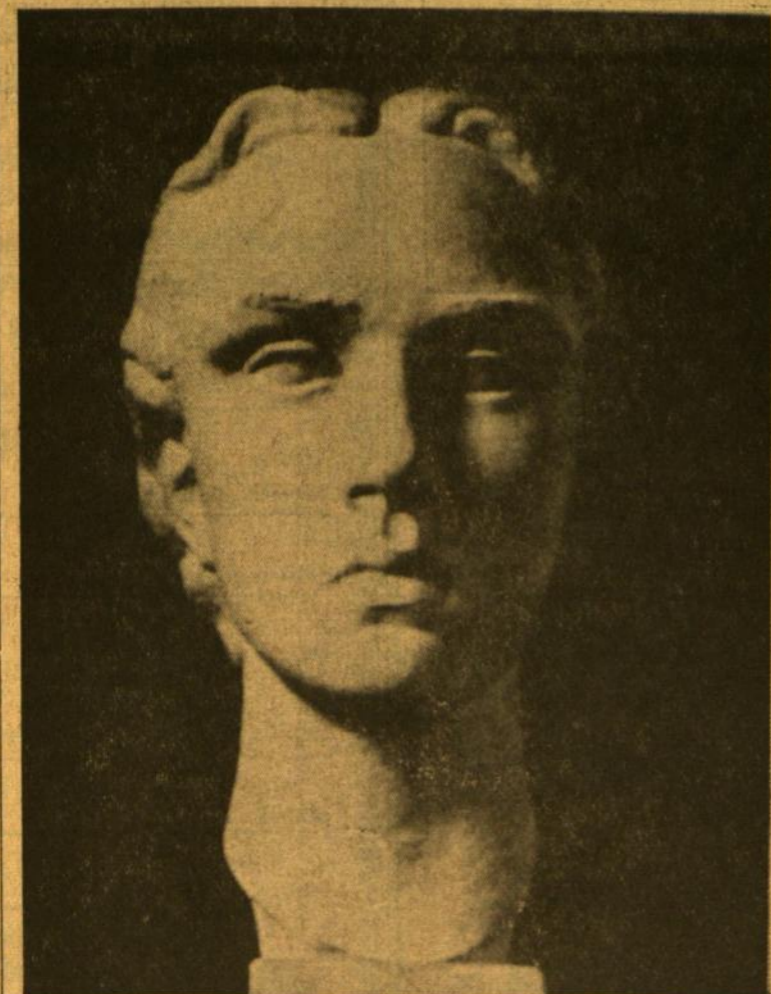
— Vieno mūsų vaizdelio veikė-jo posakį naudojant: „geras klausimas, ponas, visai vietoj klausimas...“ Planų turime. Jau turime gerokai gabalą programos ir kitam sezonui. Tikimės jos turėti platesnės, įvairesnės ir įdomes-nės. Užkabinome daugelį žino-

mų autorių... Manome tobulin-tis vaidyboje, ypač improvizacio-je... Bet apie tai, manau, turėsim progos pasižnekt rudenį... (loresp.)

— Nors ir rizikuojamas būti kiek arogantiškas atsakyčiau: taip. Gavome daug tikrai palan-kių, nuoširdžių ir skatinančių atsiliepimų. Grupės moralė ir užsi-degimas yra pakilę. Mane džiugina didelis kolektyvo susigyveni-mas, susiklausymas, disciplina. Žodžiu, jaučiu, kad esame ir vėl pakenčiamai susiklijavę ir trokš-čiau tik vieno: kad dabartinė nuotaika kolektyve kuo ilgiau iš-silaikytų. Tąjį kolektyvo entuziazmą, tikį, turi pajusti ir žiūro-vas. Tada jam bus lengviau iš-matyti prašvaistes ir atleisti ydas.

— Pokalbį noriu užbaigti tra-faretišku klausimu: kokie ateities planai?

— Vieno mūsų vaizdelio veikė-jo posakį naudojant: „geras klausimas, ponas, visai vietoj klausimas...“ Planų turime. Jau turime gerokai gabalą programos ir kitam sezonui. Tikimės jos turėti platesnės, įvairesnės ir įdomes-nės. Užkabinome daugelį žino-

Juozas Mikėnas (1901—1964)

Kultūrinė kronika

● Pianistės Aldonos Kepalaitės recitalis gegužės 24 d. žymiausioje New Yorko koncertinėje salėje „Town Hall“ praėjo su dideliu pasisekimu. Koncer-tan atkreipė dėmesį ir didžioji šio miesto spauda. Sakysim, pir-madienio (gegužės 26 d.) „New York Times“ meno puslapyje muzikinis šio žymiausio dienraš-čio recenzentas Allen Hughes gana palankiai vertina Kepalai-tės koncertą, dėdamas recenziją A. Vigorous Pianist“.

● Kai angliškosios mūsų kny-gos kovoja už gyvąją lietuvių ir Lietuvos laisvės reikalą. Neseniai „šėjusioje ir plačiai skaito-moje H. E. Salisbury knygoje „The 900 Days“, kurioje pla-čiai aprašoma rusų - vokiečių karo pradžia 1941 metais ir kietas Leningrado gynimas, yra apšvietęs medžiagos, liečiančios ir 1941 metų lietuvių suklimą bei stinrią lietuvių rezistenciją prieš okupantus. Autorius, knygą ra-šydamas, pasinaudojo, be kitų šaltinių, ir prof. V. Vardžio re-daguota „Praeger“ leidyklos iš-leista (remiantį I. Laisvę fondai) knyga „Lithuania Under The Soviets“. Pasinaudota ten at-spausdintu prof. Z. Ivinskio straipsniu. Nereikia ir aiškinti, ką tai reiškia tokia informaci-ja knygoje, kuri sklinda po pa-saulį milžinišku tiražu. O tai yra akivaizdus pavyzdys, kad mums ypač reikia susirūpinti visa pla-čiausia lietuviška angli kalba, reikia įtempti visus išteklius ir angažuoti visas plunksnas, kad kūrygą liečiančių lietuvių kul-tūrinius bei politinius reikalus pasirodytų angli kalba kiek ga-lima daugiau.

● Birštono muziejelyje yra apie 8000 eksponatų, daugiausia miestelių, kurortų ir apylinkes lie-čiančių dalykų. Be kitų ekspona-tų, yra medinis vamzdis, kuriuo senovėje vanduo buvo iš gydomy-ųjų šaltinių leidžiamas į vonias, karjeta, kuria 1803 - 1839 m. vy-ko susisiekimas tarp Birštono ir Kauno, Birštono miesto maketas, darytas 1939 metais.

● Lietuvių Enciklopedijos angli kalba I tomas baigiamas rinkti Lietuvių Enciklopedijos leidykloje Bostone. Yra vilčių, kad tomas galės pasirodyti jau šių metų rudenį.

Petras Aleksandravičius (g. 1906)

Rašytoja Zemaitė

St. Santvaro Danos libretas

(Atkelta iš 5 psl.)

Arba štai trumputė M.P. scena, kur poetas jau angliškai rimuoja: „Keturi MP (tarpvartė) Hei, hei! Hi-ho! Let's go! Let's go!“

Po to MP atlieka darbą: „Vienas aperčia tuščią bonką, kitas paspiria vieną kitą kėdę, trečias apkabina kurią nors merginą, ketvirtas prisipila ir išgeria vyno taure.“ Tą darbą baigę, jie dar kartą užtraukia: „We are MP You are DP (išeidami) DP, DP, DP.“

Tai tik tiek. Tokiomis tad sąmo-jaus ir proto mandrybėmis blyks telėjo mūsų išvadotojai.

Bet autorius, šią tragediją kur-damas, rodo, niekad nenusime-na. Beje, mėgstamiausias jo žo-dis, librete pavartotas net 11 kar-tų, yra giedra...

Dabar nors trumpas žvilgsnis ir į giedriją libreto pusę. Ieško-dami jame teigiamybių, jų galė-tume rasti pirmiausia chorams skiriamose, dar nuoširdžiai liau-dišku pulsu tebetvaskančiuose, ir kai kurių arijų bei solistų an-samplių tekstuose. Tokių Sant-varo eilėraščių, atskirai juos paė-mus ir išjungus iš konteksto su jų dramatinėmis funkcijomis, yra ir visai neblogų.

Ar Gaidelis perreks Santvaro tenorą?

Nesu dar pasirošęs Gaidelio operos muzikinei analizei, nes man dar neteko nei jos visumo-je išgirsti nei nuodugnai ją iš gaidų pastudijuoti. Betgi iš frag-mentarinio susipažinimo su at-skirais jos gabalais pirminiai į-spūdžiai buvo visai geri. Man taipogi atrodytų autoritetingai svarus ir komp. Vl. Jakubėno i-tin teigiamas jos reikalavimas pasisakymas, išspausdintas libreto kny-gelėje.

Siuo tarpu pasvarstysiu tik tą ypatingą dilemą, kurią Gaideliui užmezgė Santvaro libretas ir ku-rią jam savo muzikoje šiaip ar ki-taip reikėjo išspręsti.

Literatūriniai meninės teisy-bės dramoje reikalavimai reikėtų libretui taikinti gal dar griežčiau, nes ant jo dramos žarijų kompo-zitoriaus vaizduotė įžiebta muzi-kinę operos ugnį. Geras libretas stimuluoja jo muzikinio kūrybiš kumo išsiskleidimą. Jis — tai tas tramplinas, kuris kompozitorių spyruoja kūrybiniais šuoliams. Be gero libreto jis meno sieki-muose yra gerokai pristabdomas ar net suparaližuojamas. Dėl to daug garsių kompozitorių buvo ypatingai libretistų atrankai jau trūs, laikydami ją būtina kūry-binės sėkmės sąlyga.

Antra vertus, labai pajėgus kompozitorius savo muzikos su-gestyvumu ir iškalbingumu kar-tais gali atsverti ar net išpirkti, kad ir dideles libretisto nuodė-mes. Tokių pavyzdžių net išpo-puliariusių operų tarpe turime nebe vieną (pvz. Ponchilli Gio-conda).

Norėčiau spėti, kad tų pa-vyzdžių galerija dar bus pratur-tinta ir Gaidelio opera „Dana“.

Tai juk pirmoji Gaidelio ope-ra. Į ją jis metė visą savo širdies šilumą ir dar neiškovotą kūrybi-nę energiją. Pažįstant jo savitą stambaus masto talentą, reikėtų laukti, kad tos gožiančios meni-nius polėkius užtvartos bei kliūtys j kurias jį įklampino nemaži lib-reto negalavimai, bus pakanka-mai įveiktos ir estetiškai užlygin-tos jo muzikinių idėjų stiprumu, veržlumu ir originalumu. Šne-

Pirmieji Lietuvos kariuomenės daliniai atsivėlinėna su gyventojais, iš-žygiuodami į laisvės kovų frontus. (Iš Br. Kviklio archyvo)

kant jau alegorijomis, jei Gaidel-io trombonai pakankamu stip-rumu galėtų perrėkti dramatinę įtampos kiek lūžtelėjusį Sant-varo tenorą, opera būtų išgelbėta. Gai-delio triumfas tuo atveju būtų dar dramatiškesnis, ir mūsų ope-ras istorija turėtų apvainikuoti jo galvą patvariuoju laurų vai-niku.

Išvada: nusimaukime koturnas

Dėkui Dieviui, mūsų visuome-nės literatūrinis skonis šiaip ar taip šiandien jau yra gerokai praprusintas. Mes gi esame turė-ję Krėvę, Sruogą, Putiną. Cukri-niais piernikėliais savo dramose nebesmalizaudami, va gi ir Landsbergis turguje stulpus pa-budavojo, arba ir Ostrauskas vi-sokiom pykėm scenoje pripap-sėjo... Būtų jau laikas visiems mūsų dramaturgams praregėti, jog žiūrovų skonis kai kuriuos jų vaidinimus su aukštais koturnais gal bus ir praaugęs.

Tad tik vienam vieninteliam

Didžiajam rusų - bolševikų puolimui ruošiantis

(Atkelta iš 2 psl.)

mendantūroje paliko tik keli ka-veiviai, kuriuos lenkai nuginkla-vo ir užėmė Varėną.

Rusai bolševikai 1919 m. ge-gužės 14 d. buvo užėmė ir laikė pozicija: Videniškiai, Zelva, Bal-ninkai, Žemaitkiemis, Kavarskas, Troškūnai, Raguva, Barklainiai, Eriškiai, Upytė, Barčūnai, Pum-pėnai, Krinčinas, Biržai. Tuo lai-ku bolševikai šiame fronto ruože turėjo: 18 šaulių pulkų, 5 atski-ras specialios paskirties rinktines, keletą artilerijos baterijų ir smul-kius kavalerijos dalinius.

Mūsų kariuomenė ir drauge Joniškėlio partizanai, laikė užtva-ras ir sargybas šioj riboj: Širvin-tos, Lyduokiai, Vidiškiai, Taujė-nai, Ramygala, Krekenava, Nau-jamiestis ir toliau į šiaurę pagal Levens ir Mūšos liniją iki Lat-vijos sienos.

Iš viso lietuviai sutelkė penkis batalionus (vėliau atvyko dar du batalionai). Joniškėlio partizanų batalionas, dvi baterijos ir pus-antro eskadrono raitėlių. Šiame fronto ruože talkino saksų sa-voorų keturi batalionai ir maži artilerijos vienetai.

Pietuose Širvintas, Vievj ir Va-rėną buvo užėmusi lenkų kariuo-menė. Šiaurėje, Bauskės apylin-kėse stovėjo vokiečių kariuome-nė ir latvių kariuomenės dali-niai.

Jėgų sutelkimas buvo baigtas gegužės 13 d. vakare. Gegužės 14 d. vyriausias karo vadas išleido bendrą operacijos įsakymą Nr. 2, kuriame buvo įsakyta kokius už-davinius turi atlikti kariuome-nės dalių viršininkai:

1. Ukmergės rinktinės virši-ninkui užimti: Kurklius, Raguva, Troškūnus.
2. Panevėžio rinktinės viršini-ku užimti Panevėžį.
3. Joniškėlio partizanams pul-ti prieš smulkiąsias dalis ir pa-sistengti išardyti geležinkelį prie Subačiaus.
4. Susižinoti su vokiečių ka-riuomenės daliniais ir prašyti jų pagalbos.
5. Aviacijos dalies viršininkui

Gen. št. pulk. Schroeder dar-bas kariuomenės štabe, kaip ryšių karininko, saksų savanorių talka, taipgi ginklų ir karinių reikme-rių pirkimas pas vokiečius nepati-ko prancūzų karinei misijai, esančiai Lietuvoje. Prancūzai dar vis degė didele neapykanta vo-kiečiams, todėl lietuvių bendra-darbiavimas su vokiečiais pran-cūzų erzinio. Jiems buvo paaiš-kinta, kad karo aplinkybės ver-čia tai daryti, ir tai daro patys lietuviai, reikalo verčiami. Tuo tarpu lenkai Lenkijoje ir užsi-enyje išvystė stiprią propagandinę veiklą prieš Lietuvos vyriausybę, girdi, Lietuva esanti vokiečių a-gentų lizdas, o Lietuvos valstybė yra tik vokiečių padarinys.

Rusai bolševikai dėl saksų sa-vanorių dalinių talkininkavimo lietuviams skelbė, kad tai esą „interventai“, reiškia, svetimieji įsikūso ir už Lietuvą kariauja. Tuo laiku lietuviai komunistai Lietuvos karių vardinavo „ta-rybininkais“, nes pirmąją Lietu-vos vyriausybę sudarė Valstybės Taryba, kuri pašaukė savanorius Tėvynės ginti. Dabar lietuviai ko-munistai rašo ir kalba, kaip juos rusai bolševikai išmokino, pos-tringaudami, kad už Lietuvą lie-tuviai nekariauvo, bet tik „inter-ventai“ vokiečiai ir kiti.

(Bus daugiau)

● Hermantui Budensiegiui, K. Donelaičiui „Metų“, Ad. Micevi-čiaus „Pono Tada“ ir kitų au-torių raštų į vokiečių kalbą ver-tėjui, gyvenančiam Vak. Vokie-tijoje, Poznanės Adomo Micevi-čiaus vardo universitetas suteikė garbės daktaro laipsnį. Tai pi-rmasis Vakarų Vokietijos pilietis, kurį pokario metais tokiu būdu pagerbė Lenkijos mokslo įstaigos.

● Algirdas Jackevičius, 48 m. amžiaus mokslininkas, Vilniaus universitete apgnė disertaciją tema „Plaučių vėžio pagrindinių gydymo metodų įvertinimas“ ir gavo medicinos mokslų daktaro laipsnį. Jis taip pat sėkmingai operuojąs vėžio liga sergančius ligonis.

● Lietuvių katalikų mokslo a-kademija šiuo metu savo veiklą plečia gilyn ir platyn. Yra pa-ruošta ir ruošiamas spaudai visa eilė naujų mokslinių studijų. Šuo metu akademija apjungia daugiau kaip 200 narių.

ti ir sutikimą gauti. Prasidėjo pasitarimai su vokiečiais ir gyvas nuomonių pasikeitimas per pasiuntinius tarp rinktinių virši-ninkų ir dalių vadų. Susisieki-mo ir ryšių priemonės buvo la-bai menkos. Kelionės ir ryšiai bu-vo palaikomi vien raitėlių. Raitel-iai su pranešimais prasielkda-vo. Laikas bėgo, reikėjo skubėti, sudaryti veikimo planą ir veikti. Vyriausias karo vadas gen. S. Žu-kauskas čia tiesiogiai įsikūso ir gelbėjo suderinti veiksmus, o taipgi susitarti su vokiečiais — saksais. Vokiečių kariuomenės viršininkas Lietuvoje generolas Eberhardt paskyrė ryšių karinini-ką prie Lietuvos kariuomenės ge-neralinio štabo pulk. Schroeder. Gen. S. Žukauskas nemokėjo vo-kiškai, bet pulk. Schroeder lais-vai kalbėjo rusiškai. Pulk. Schro-eder nuolat buvo prie gen. S. Žu-kausko. Abudu važinėjo į Uk-mergę, Kėdainius ir į kitas vieto-ves pafrontėje, lankė ne tik lie-tuvių bet ir saksų savanorių dalis. Pagelbėjo susitarti ir suderinti veiksmus.

Laikas nuo gegužės 14 d. iki 18 d. buvo panaudotas parengia-miesiems darbams: organizuoti tiekiamą, sužeistųjų evakuaciją, parengti ir sutvarkyti kuopas, už-megti ryšius ir kuopas išdėstyti puolimo išėjties riboje. Gegužės 17 d. vakare jau viskas buvo pa-rengta, Ukmergės ir Panevėžio rinktinės jau buvo užėmė išėjties ribą.

Gen. št. pulk. Schroeder dar-bas kariuomenės štabe, kaip ryšių karininko, saksų savanorių talka, taipgi ginklų ir karinių reikme-rių pirkimas pas vokiečius nepati-ko prancūzų karinei misijai, esančiai Lietuvoje. Prancūzai dar vis degė didele neapykanta vo-kiečiams, todėl lietuvių bendra-darbiavimas su vokiečiais pran-cūzų erzinio. Jiems buvo paaiš-kinta, kad karo aplinkybės ver-čia tai daryti, ir tai daro patys lietuviai, reikalo verčiami. Tuo tarpu lenkai Lenkijoje ir užsi-enyje išvystė stiprią propagandinę veiklą prieš Lietuvos vyriausybę, girdi, Lietuva esanti vokiečių a-gentų lizdas, o Lietuvos valstybė yra tik vokiečių padarinys.

Rusai bolševikai dėl saksų sa-vanorių dalinių talkininkavimo lietuviams skelbė, kad tai esą „interventai“, reiškia, svetimieji įsikūso ir už Lietuvą kariauja. Tuo laiku lietuviai komunistai Lietuvos karių vardinavo „ta-rybininkais“, nes pirmąją Lietu-vos vyriausybę sudarė Valstybės Taryba, kuri pašaukė savanorius Tėvynės ginti. Dabar lietuviai ko-munistai rašo ir kalba, kaip juos rusai bolševikai išmokino, pos-tringaudami, kad už Lietuvą lie-tuviai nekariauvo, bet tik „inter-ventai“ vokiečiai ir kiti.

(Bus daugiau)

● Hermantui Budensiegiui, K. Donelaičiui „Metų“, Ad. Micevi-čiaus „Pono Tada“ ir kitų au-torių raštų į vokiečių kalbą ver-tėjui, gyvenančiam Vak. Vokie-tijoje, Poznanės Adomo Micevi-čiaus vardo universitetas suteikė garbės daktaro laipsnį. Tai pi-rmasis Vakarų Vokietijos pilietis, kurį pokario metais tokiu būdu pagerbė Lenkijos mokslo įstaigos.

● Algirdas Jackevičius, 48 m. amžiaus mokslininkas, Vilniaus universitete apgnė disertaciją tema „Plaučių vėžio pagrindinių gydymo metodų įvertinimas“ ir gavo medicinos mokslų daktaro laipsnį. Jis taip pat sėkmingai operuojąs vėžio liga sergančius ligonis.

● Lietuvių katalikų mokslo a-kademija šiuo metu savo veiklą plečia gilyn ir platyn. Yra pa-ruošta ir ruošiamas spaudai visa eilė naujų mokslinių studijų. Šuo metu akademija apjungia daugiau kaip 200 narių.